

KOKEILUILLA YRITTÄJYYTTÄ JA YHTEISTYÖTÄ

SHAKE - innovaatiokokeilujen uusi malli

Maisa Kantanen & Anna-Maija Torniainen (toim.)

Maisa Kantanen & Anna-Maija Torniainen (toim.)

KOKEILUILLA YRITTÄJYYTTÄ JA YHTEISTYÖTÄ

SHAKE - innovaatiokokeilujen uusi malli

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa

EU:lta
2014–2020

XAMK KEHITTÄÄ 21

KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU

MIKKELI 2017

© Tekijät ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kannen kuva: Darcmedia

Kannen ulkoasu: Mainostoimisto Ilme

Taitto- ja paino: Grano Oy

ISBN: 978-952-344-035-7 (nid.)

ISBN: 978-952-344-036-4 (PDF)

ISSN: 2489-2467 (nid.)

ISSN 2489-3102 (verkkojulkaisu)

julkaisut@xamk.fi

LUKIJALLE

SHAKE innovaatiokokeilujen uusi malli -hankkeessa testataan ja tuotekehitetään ilmiöpohjaiseen oppimiseen perustuvia uuden yrittäjyyden ja innovaatioiden tukemisen kokeiluja. Tavoitteena on luoda ilmiöpohjaisesti ja kokeilukulttuuriin perustuen oppilaitosasteet ylittävä ja elinkeinoelämän kanssa yhteinen opintomalli, joka osaltaan tukee oppilaitoksesta toiseen sekä työhön ja yrittäjyyteen siirtymistä. Hanke käynnistyi 1.4.2016 ja jatkuu 30.6.2018 saakka. Hankkeen rahoittaa Etelä-Savon ELY-keskus Euroopan sosiaalirahastosta. Hankkeen hallinnoijana toimii Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (Xamk). Osatoteuttajat ovat Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, Etelä-Savon ammattiopisto (Esedu) ja Otavan Opisto.

Tässä hankejulkaisussa esitellään hankkeessa toteutunutta toimintaa ja taustoitetaan sen toimenpiteiden periaatteita. Maisa Kantasen artikkeli avaa innovaatiokokeiluja ja niissä oppimista. Esiintyvistä haasteista huolimatta innovaatiokokeiluilla on annettavaa opetukselle ja oppilaitosten ja yritysten väliselle yhteistyölle. Tämän jälkeen Manu Rantasen artikkelissa käsitellään hankkeen alussa toteutetun alueellisen innovaatioympäristöselvityksen taustoja ja tuloksia. Selvityksen mukaan lähtökohta oppilaitosten ja yritysten välisen yhteistyön kehittämiseksi on hyvä, sillä se koetaan tärkeäksi niin oppilaitosten, kuin yritystenkin kehityksen kannalta.

Pekka Hytinkoski ja Elisa Troberg esittelevät artikkelissaan opiskelijayrittäjyyden pedagogisia malleja erityisesti opiskelijaosuuskuntiin ja NY-yrityksiin liittyen. Heidän mukaansa monipuolisempi oppilaitosten jo olemassa olevien tiimiyrittäjyyden oppimisympäristöjen hyödyntäminen voisi olla järkevää monesta näkökulmasta. Taisto Hirvosen artikkeli puolestaan keskittyy opiskelijayrittäjyyteen Etelä-Savon ammattiopistossa. Hänen mukaansa opiskelijayrittäjyys lisää myönteistä asennetta yrittäjyyteen ja yrittäjyysosaamista. Kristiina Kinnunen ja Anna-Maija Torniainen avaavat hankkeessa toteutettuja sparrausta ja kokeiluja. Yhteistyökokeiluissa luodaan pohjaa Esedun ja Xamkin yhteiselle opintomallille.

Julkaisun artikkeleilla pyrimme tuomaan esiin monipuolista kuvaa SHAKE – hankkeen toimenpiteistä ja hankkeen merkityksellisyydestä. Toivotamme antoisia lukuhetkiä ja otamme mielellämme vastaan ajatuksia ja kommentteja innovaatiokokeiluihin liittyen.

Maisa Kantanen & Anna-Maija Torniainen
Mikkeli 28.8.2017

KIRJOITTAJAT

Taisto Hirvonen, insinööri (YAMK), kehittämisspäällikkö
Etelä-Savon Koulutus Oy

Pekka Hytinkoski, KM, tohtoriopiskelija, verkko-opetuskoordinaattori
Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti

Maisa Kantanen, KTM, projektipäällikkö
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kristiina Kinnunen, KTM, lehtori
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Manu Rantanen, FM, projektipäällikkö
Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti

Anna-Maija Torniainen, BBA, projektipäällikkö
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Elisa Troberg, KTT, vanhempi tutkija
Osuustoiminnan Kehittäjät - COOP Finland

SISÄLTÖ

LUKIJALLE.....	3
KIRJOITTAJAT.....	4
INNOVAATIOKOEILU – MIKSI JA MITÄ SE ON?	6
Maisa Kantanen	
KESTÄVÄ KOULUTUS OSANA TOIMIVAA INNOVAATIOYMPÄRISTÖÄ	15
Manu Rantanen	
OPISKELIJAYRITTÄJYYDEN PEDAGOGISISTA MALLEISTA KOHTI OPPIMISEN PARADIGMAN MUUTOSTA?.....	27
Pekka Hytinkoski & Eliisa Troberg	
OPISKELIJAYRITTÄJYYS AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA	42
Taisto Hirvonen	
SPARRAUSTA JA KOKEILUJA YLI OPPILAITOSRAJOJEN	53
Kristiina Kinnunen & Anna-Maija Torniainen	

INNOVAATIOKOEILU – MIKSI JA MITÄ SE ON?

Maisa Kantanen

Opetus ja oppiminen ovat olleet murroksessa jo vuosien ajan. Laajat sosiaaliset, taloudelliset ja poliittiset muutokset ovat saaneet meidät hakemaan uusia tapoja toteuttaa opetusta ja tehdä yhteistyötä oppilaitosten ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Voidaan ajatella, että tällä hetkellä koulutusjärjestelmämme ei vielä tue systemaattisesti yrittäjyyden ja uusien innovaatioiden kehitystä, ja tästä syystä hankerahoitusta aiheen edistämiseksi on ollut mahdollista saada.

SHAKE-hankkeessa tavoitteena on luoda ilmiöpohjaisesti ja kokeilukulttuuriin perustuen oppilaitosasteet ylittävä ja elinkeinoelämän kanssa yhteinen opintojakso, joka osaltaan tukee oppilaitoksesta toiseen sekä työhön ja yrittäjyyteen siirtymistä. Projektin tavoitteissa kuvataan, että siinä testataan, konseptoidaan ja pilotoidaan ilmiöpohjaiseen oppimiseen perustuvia uuden yrittäjyyden ja innovaatioiden tukemisen kokeiluja.

Alkuun on hyvä lyhyesti määritellä, mitä näillä eri käsitteillä tässä yhteydessä tarkoitetaan. Välillä olemme niin syvällä käsiteviidakossa, että eksymme sinne. Seuraavassa avaan hankkeen tavoitteissa esitettyjä käsitteitä:

Ilmiöpohjaisuus on käsite, jota yleensä käytetään yleissivistävän koulutuksen puolella. Ilmiöpohjaisella opetuksella ja oppimisella tarkoitetaan oppiainerajoja rikkovaa, tutkivaa otetta oppimiseen. SHAKE-hankkeessa sillä tarkoitetaan myös oppilaitosrajat ylittäviä oikean maailman ilmiöitä aidossa kontekstissa tarjoavaa kokonaisvaltaista opetusta yritystoiminnan eri ilmiöihin liittyen. Ilmiöpohjaisuus nousi hyvin vahvasti esille uusissa Opetushallituksen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa (OPH 2014).

Kokeiluissa kehitettävä palvelu tai tuote löytää muotonsa vasta kokeiluprosessin aikana. Se eroaa siis selkeästi pilotoinneista siinä, että kokeiluissa ei valmista ratkaisua tuoda kohdejoukkoon kokeiltavaksi, vaan se on keskeneräinen ja muotoutuu kokeilussa. Kokeilu on siis ennen kaikkea kehittämisprosessi, ei lopullisen palvelun tai tuotteen toimivuuden testaamista. Kehitettävä palvelu

tai tuote viedään hyvin aikaisessa vaiheessa asiakkaalle kokeiltavaksi, ja näin saadaan nopeasti tietoa idean toimivuudesta tai toimimattomuudesta. Kokeilu on perinteistä kehittämistä nopeasyklisempi ja ketterämpi prosessi, mutta nopeampi se ei välttämättä ole. Kaikki saadut opit suuntaavat kehittämistä kohti lopullista ratkaisua. (Kokeileva kehittäminen 2015, 12) Kokeiluilla voidaan purkaa hallitaviin osiin monimutkaisiakin yhteiskunnallisia ongelmia (Näkökulmia kokeilurahoitukseen 2016).

Kokeilukulttuuri on yksi tämän ajan muotitermeistä, ja se nousee vahvasti esiin nykyisessä hallitusohjelmassa ja sen kärkihankkeessa. Vehviläisen (2017) mukaan kokeiluilla tavoitellaan innovatiivisia ratkaisuja, parannetaan palveluita, edistetään omatoimisuutta ja yrittäjyyttä sekä vahvistetaan alueellista ja paikallista päätöksentekoa ja yhteistyötä kansalaislähtöisiä toimintatapoja hyödyntäen. Kokeileva kehittäminen on uudenlainen palveluiden, tuotteiden tai politiikka-toimenpiteiden kehittämisen tapa.

Haasteena on se, että kokeilun tulisi näkyvästi johtaa jotain reittiä pitkin ratkaisuun, jolla pystytään vastaamaan alkuperäiseen isompaan haasteeseen. Annalan (2015) mukaan muuten riskinä on se, että kokeilukulttuuri alkaa nopeasti näyttäytyä onttona ja merkityksettömänä. Kokeiluista onkin pystyttävä nopeasti tekemään jotain vielä nykyistä konkreettisempaa, ja kokeilukulttuurilla on oltava suunta.

Innovaation määritelmiä on monia, ja Rehnin (2017) mukaan se voi tarkoittaa monia asioita. Hänen mukaansa innovaation merkitys terminä myös laskee, kun kaikesta uudesta puhutaan innovaationa. Tässä lähdemme määrittelemään innovaatiota Bergin (2013) näkemyksen mukaan, jossa pelkkä keksintö, idea tai uutuuselementti itsessään ei riitä innovaatioksi, vaan tarvitaan myös jonkinlainen prosessi, kuten liiketoimintamalli, sen hyödyntämiseen. Tällöin prosessin lopputuloksena on innovaatio.

Innovaatiokokeilu on hankkeessa käytetty termi, jolle ei ole ns. virallista määritelmää. Siinä kuitenkin yhdistyvät innovaatiot ja kokeilu. SHAKE-hankkeeseen ja opetukseen liittyen ajatellaan innovaatiokokeilujen olevan mitä tahansa toimintaa, joka muuttaa olennaisesti opetusmenetelmiä tai -muotoja toivotun lopputuloksen suuntaan. Innovaatiokokeilut muuttavat esimerkiksi opettajien ja opiskelijoiden työtapoja, ja niiden myötä tulevat muutokset parantavat oppimisen tuloksia ja tavoitteiden saavuttamista.

OPPIMINEN INNOVAATIOKOKEILUISSA

Organisaation kykyä innovoida ja oppia pidetään usein elintärkeänä sen selviytymisessä ja menestyksessä (Dai & Ducerick 2008). Oppiminen ja tiedonhankinta ovat edellytyksiä muutokselle esimerkiksi suunnittelussa tai organisaatioiden tasolla (Leifer & Steiner 2011, 154). SHAKE-hankkeessa tämä koskee sekä koulutusorganisaatioita että alueen organisaatioita, jotka työllistävät opiskelijoita ja hyödyntävät heidän osaamistaan. Tästä syystä avaan tässä paperissa hieman ajatuksia oppimisesta ja sen edellytyksistä sekä niistä jo opituista asioista hankkeessa.

Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan kokeileva kehittäminen soveltuu erityisesti koulutukseen, jonne se tuo uudenlaisen tavan kehittää innovaatioita. Perinteiset kehittämismenetelmät eivät välttämättä ole riittävän ketteriä eivätkä luovia tuotamaan uusia innovaatioita. (Kokeileva kehittäminen 2015, 9–11) Perinteinen oppiminen eli ns. luokkahuoneoppiminen on opettajavetoista. Se monesti yhdistetään yksikehäiseen oppimiseen (single-loop learning), jossa ei tarvita paljoa ajattelua tai reflektointia sen keskittyessä jäljittelyyn ja virheiden korjaamiseen normien puitteissa. (Chisholm et al, 2009, 328).

Innovaatiokokeiluihin soveltuvia oppimisteorioita on todella paljon. Carrier (2005) korostaa, että opettajin tulee opiskelijoiden luovuuden ja innovoinnin edistämiseksi itsekkin muuttaa opetustyyliä innovatiivisemmän ja enemmän yrittäjämäisen pedagogiikan suuntaan. Autenttiset caset samoin kuin opiskelijoiden omat yritysideal lisäävät yleensä opiskelijoiden opiskelumotivaatiota. Oppimisen teorioissa puhutaan esimerkiksi kokemuksellisesta oppimisesta (experimental learning), työhön liittyvästä oppimisesta (work-related learning) ja oppimisen eri kehämalleista (double/triple loop learning). Eri malleja ei lähdetä tässä kirjoituksessa kattavasti avaamaan, mutta ne tuovat tausta-ajatusta ja oikeutusta hankkeessa hyödynnetyille periaatteille ja menetelmille.

Kokemuksellisen oppimisen tunnetuimman kehittäjän Kolbin (1984) mukaan oppiminen on jatkuva tiedon luomisen prosessi. Tutkivan oppimisen asiantuntijat näkevät oppimisen innovaatioprosessina, jossa tavoite on laajentaa tietoa ja taitoja, jotka nojaavat aiempiin kokemuksiin ja tietoon (Hakkarainen & al. 2004, 110). Kokemuksiin ja niistä oppimiseen liittyy kiinteästi reflektio, joka onkin oppimisen lisäksi keskeisessä roolissa kokeilevassa kehittämisessä (Kokeileva kehittäminen 2015, 15). Vähintään kaksikehäistä oppimista (double-loop

learning) tarvitaan kokemuksellisessa oppimisessa, jos innovatiivista ja luovaa ajattelua halutaan viedä eteenpäin. Siinä oppimisprosessi työstää jatkuvaa reflektiota aiempiin päätöksiin ja kokemuksiin perustaen johtaen parempiin ongelman ratkaisuihin. Kolmikehäinen oppiminen (triple loop learning) menee askeleen pidemmälle reflektiivisessä analyysissä kyseenalaistaen myös perusolettamukset ajattelun ja kokemusten takana ja siinä luodaan uutta tietoa. Kaksi- ja kolmikehäisessä oppimisessa juuri reflektointi johtaa ymmärrykseen siitä, kuinka ongelmat ja potentiaaliset ratkaisut ovat sidoksissa toisiinsa vaikkakin ne merkittävästi eroaisivat toisistaan ajan ja paikan suhteen. (Chisholm et al, 2009, 328; Barbat, Boigeay, Jehan 2011).

Oppimisen onnistumisia innovaatiokokeiluissa

SHAKE-hankkeessa pyritään yhteistyöllä eri organisaatioiden ja elinkeinoelämän välillä tarjoamaan opiskelijoille taitoja sekä innovointiin että yrittäjyyteen sekä heidän omaan ammattialaansa. Opiskelijat ja opettajat suhtautuvat yleensä positiivisesti eri organisaatioiden väliseen yhteistyöhön, mikä on todettu myös aiemmissa yhteishankkeissa. Innovaatiotoimenpiteiden pohjaksi nähdään juuri heterogeeninen yhteistyö, joka tuottaa ja luo uusia koulutusinnovaatioita ja -tuotteita. (Kuoppala & Kantanen 2013).

Organisaatiotasolla iso asia innovaatiokokeiluissa ja sitä kautta muutoksen ja oppimisen tukemisessa on muutoksen salliminen. Organisaatiotasolla tulisi pyrkiä poistamaan turhia institutionaalisia tai oppimisprosesseja koskevia rajoituksia ja maksimoida joustavuus ja eri toimintojen tuki. Muutosta tulisi edistää. (Leifer & Steiner 2011, 160, 171).

Kokeilujen hyödyntäminen opiskelussa edellyttää paljon myös opiskelijoilta ja opettajilta yksilöinä. Uuteen toteutus- tai käyttäytymismalliin sopeutuminen ei ole aina aivan helppoa. TEM:n mukaan yksilötasolla kokeilevuus edellyttää keskeneräisyyden ja epäonnistumisen sietämistä, yrittäjämäistä asennetta, kykyä aktiiviseen vuoropuheluun sekä luovuutta ja uudella tavalla ajattelua (Kokeileva kehittäminen 2015, 21). Tämä koskee sekä opiskelijoita että opettajia.

Opettajien tuleekin kannustaa opiskelijoita oma-aloitteisuuteen ja itsenäiseen työskentelytapaan (Kokeileva kehittäminen 2015, 10–11) sekä käyttämään omaa harkintakykyään ja ottamaan vastuuta tuloksista. Opettajat toimivat oppimisen fasilitoijina, jotka luovat oppimisympäristöt, rohkaisevat tehokkaaseen reflek-

tointiin, pitävät huolta oppimisen tasosta ja tarjoavat tukea oppimisprosessiin. Yritysten caseja ratkaistaessa opiskelijoiden tulisi saada esittää pääkysymykset, tutkia, kokeilla ja ratkaista nousevat ongelmat sekä pitää huolta siitä, että aiemmin luotu tieto on mukana oppimisprosessissa (Chisholm et al, 2009, 327–328). Opettajat eivät saisi ennenaikaisesti keskeyttää prosessia, vaikka olisikin jo nähtävissä, ettei se johda onnistuneeseen lopputulokseen. Epäonnistuessaan oppijat voivat saada parhaat ajatuksensa tai lähteä haastamaan ja kiertämään annettuja tehtävnmäärittäjiä uusilla tavoilla. (Leifer & Steiner 2011, 171).

TEM:n selvityksessä korostettiin myös kouluttamisen merkitystä kokeilukulttuurin syntymiselle, koska onnistunut kokeilutoiminta vaatii uudenlaista ajattelua, osaamista ja kokeilutyöpakin hallintaa. (Kokeileva kehittäminen 2015, 21) Tästä syystä opettajien pedagogiset valmennukset ovat yksi tärkeä osa SHAKE-hanketta, ja opettajat pääsevät tutustumaan mm. Scrum-menetelmään, joka on yksi työkalu kokeiluihin.

Oppimisen haasteita innovaatiokokeiluissa

Innovaatiokokeiluissamme on noussut esiin jo joitakin haasteita, joita on tullut esille myös tutustuttaessa myös alan tutkimuskirjallisuuteen. Kokeilevassa oppimisessa reflektointi on hyvin merkityksellinen asia. Itsereflektoinnin kriittisyys ja syvyys ovat itsestään selvästi ytimessä siinä, saavutetaanko kaksi- tai kolmi-kehäistä oppimista. Kaikki oppimisen teoriat korotavat rationaalisen ja reflektiivisen ajattelun tarvetta olla oppimisen ytimessä. Mikäli opiskelija ei pysty reflektoimaan omaa oppimistaan eikä hänellä ei ole riittävää kokemuspohjaa reflektoinnin tueksi, voi koko prosessi valua hukkaan, ja kokemuksellisesta oppimistapahtumasta mennään vaan ns. läpi ilman varsinaista oppimista. (Chisholm et al, 2009, 328–334) Opettajatkaan eivät aina osaa tukea prosessia riittävästi. Tätä voidaan pitää todellisena riskinä myös SHAKE-hankkeessa, sillä monet opiskelijaosallistujista ovat varsin nuoria, eikä heidän aiempi kokemuksensa välttämättä ole kovinkaan laaja, joskus se on jopa olematon.

Toinen haaste voi syntyä, jos kokeilussa keskitytään liikaa itse kokeilevuuteen ja käytännön työstämiseen ja unohdetaan rationaalisempi ja teoreettisempi puoli. Tällöin oppimisesta voi tulla pinnallista ja epärakentavaa. Onnistunut lopputulos ja tehokas oppiminen edellyttävät tehokasta tasapainoa näiden kahden välillä. (Chisholm et al, 2009). Myös tässä päävastuu on opettajilla, joiden tulee ohjata oppimisprosessia sopivasti.

Kolmas haaste liittyy ryhmään ja sen jäsenten tunteisiin. SHAKE-hankkeessa opiskelijoiden innovaatiokokeilut toteutetaan pääsääntöisesti ryhmissä. Tunne-
muistilla on suora vaikutus reflektointiprosessiin ja tätä kautta koko oppimi-
seen. Ryhmän jäsenten väliset tunteet tulee ottaa huomioon. Joissain tapauksissa
ryhmästä voi tulla negatiivisesti suhtautunut jo yhden jäsenen kielteisen asiaan
suhtautumisen pohjalta, mikäli hänen valtansa ryhmässä on vahva. Jos ryhmästä
tulee peruuttamattomasti negatiivisesti suhtautunut, täytyy opettajien puuttua
asiaan ja mahdollisesti jopa muuttaa sen rakennetta. Positiivista muutosta ei voi
käskeä ulkopuolelta, vaan sen tulee tulla ryhmän sisältä. (Leifer & Steiner 2011,
169; Chisholm et al, 2009).

Neljäs haaste on liiallinen ratkaisukeskeisyys sekä opettajien että opiskelijoiden
taholta. Tulisi keskittyä enemmän ongelmaan kuin ratkaisuun, mikä on todet-
tu monesti hankalaksi ratkaisukeskeisessä yhteiskunnassamme. Opiskelijoiden
ja toki opettajienkin tulisi esittää enemmän kysymyksiä ja jopa kyseenalaistaa
tehtävänantoa, eikä vain lähteä etsimään suoraan ratkaisua annettuun tehtävään.
Haasteen ratkaisuun voi olla monta muuta tapaa, tai voimme mahdollisesti uu-
delleen muotoilla koko haasteen tai kiertää alkuperäisen ongelman. (Leifer &
Steiner 2011, 162–166).

Viides haaste liittyy aikaan, kolmellakin eri tavalla. TEM:n selvityksessä kävi
ilmi, että kokeilutoiminnan omaksuminen vie aikaa (Kokeileva kehittäminen
2015, 20). Hankkeissa toimittaessa aika on varsin rajattu, ja monesti toiminta
lähteekin sujuvasti rullaamaan vasta hankkeen viime metreillä. Oppimisprosessi
voi olla siis hidas sekä organisaatioiden että yksilön tasolla. Toinen aikaan liittyvä
asia on innovaatiokokeilujen nopeus. Innovaatiokokeiluissa prototyyppejä tulisi
pystyä luomaan mahdollisimman nopeasti, jotta ideaa pystytään testaamaan no-
peasti (Leifer & Steiner 2011, 162). Tämä tuntuu olevan joskus oppilaitoksille
vaikeaa, sillä joustavuus ei ole kovin suurta ja esimerkiksi asiat tulisi suunnitella
lukujärjestyksiin vuosi ennen ajankohtaa. Erityisesti yrityselämän on vaikea ym-
märtää sitä, että heidän tämänhetkinen tarpeensa ja innovaatiokokeiluideansa
pystytään toteuttamaan vasta seuraavana vuonna, jolloin tilanne heidän osaltaan
on jo auttamatta mennyt ohi. Kolmas aikaan liittyvä asia koskee sen puutet-
ta. Hamelin (2007) mukaan innovaatiot noudattava lakia, jossa tuhannen uu-
den aloitteen joukossa on noin sata kehityskelpoista, joista vain alle kymmenen
on sellaisia, joihin kannattaa investoida. Sitten näistä investoiduista pari kolme
innovaatiota voisivat olla niitä, jotka lähtisivät lentoon. Kehittämishankkeessa
tämä tulee monesti haasteeksi, sillä aikaresurssit, muista nyt puhumattakaan, ei-

vät välttämättä riitä tällaisen massan tuottamisen. Siksi onkin tärkeää, että SHA-KE-hankkeessa meillä on mukana opettajien pedagoginen koulutusosio, jolloin opettajat voivat jatkaa innovaatiokokeiluja oppilaidensa kanssa opetuksessa myös hankkeen toiminnan jälkeen, jolloin kokeilujen massaa saadaan suuremmaksi.

YHTEENVETO

Innovaatiota ja kokeilukulttuuria edistävä toiminta saa paljon tukea ja kannustusta sekä valtionhallinnolta että muilta viranomaisilta. Kuitenkin oppilaitoksissa, samoin kuin Suomessa yleisesti, riskinotto ja epäonnistuminen koetaan edelleen negatiivisesti. Bruce Oreck kertoi mielipiteensä eurooppalaisen ja USA:laisen innovaatiokulttuurin eroista puhuessaan Helsingissä kesäkuussa 2017. Hänen näkemyksensä mukaan suurin ero tulee juuri epäonnistumisen sietokyvystä. USA:ssa epäonnistuminen nähdään aina oppina, ja jopa välttämättömyytenä ennen menestystä. Euroopassa epäonnistuminen edelleenkin koetaan negatiivisena asiana. Tämä asenne muuttuu hitaasti, vaikka kokeilukulttuuria ja virheiden sallimista juhlapuheissa pidetäänkin hyvin suotavana. Meidän koulutus ja tausta kuitenkin ohjaa toimintaamme perinteisempään suunnitelmalliseen kehittämistyliin. (Kokeileva kehittäminen 2015, 20; Oreck 2017).

Innovaatiokokeiluilla on kaikista haasteista huolimatta huomattavasti enemmän annettavaa koulutuskentälle ja oppilaitosten ja yritysten väliselle yhteistyölle. Opetuksen uudistuminen on vahvassa käynnissä, ja yhteistyö ympäröivien yritysten ja elinkeinoelämän kanssa kasvaa entisestään sen myötä. Matka innovaatiokokeilujen kanssa on varmasti mielenkiintoinen sekä opiskelijoille ja opettajille että yrityksille, joten me SHAKE-hankkeessa kehotammekin kaikkia tulemaan mukaan.

LÄHTEET

- Annala, M. 2015. Kokeilukulttuuri – miten se otetaan käyttöön. Blogikirjoitus 16.10.2015. <http://www.demoshelsinki.fi/2015/10/16/kokeilukulttuuri-miten-se-otetaan-kayttoon/> (viitattu 28.6.2017.)
- Barbat, G., Boigey, P. & Jehan, I. 2011. Triple-loop learning: Theoretical Framework, methodology & Illustration. *De Boeck Supérieur*, no 8–9, 129–141.
- Berg, P. 2013. Innovaatioiden johtaminen. Luento 13.2.2013.
- Carrier C. 2005. Pedagogical Challenges in Entrepreneurship Education. Teoksessa P. Kyrö and C. Carrier. The dynamics of learning of entrepreneurship in a cross-cultural university context. *Entrepreneurs Education Series 2/2005*. Hämeenlinna: University of Tampere, Research Centre for Vocational and Professional Education, pp. 136–158.
- Chisholm, C.U, Harris, M.S.G, Northwood, D.O. & Johrendt, J.L. 2009. The Characterisation of Work-Based Learning by Consideration of the Theories of Experiential Learning. *European Journal of Education*, Vol 44, No 3, 319–337.
- Dai, Z. & Duserick, F. 2008. An empirical study of learning-enabled innovation. *Competition Forum*; 6, 2.
- Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. 2004. Tutkiva oppiminen. Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen sytyttäjinä. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Hamel, G. 2007. Johtamisen tulevaisuus. Helsinki: Talentum Media Oy.
- Kokeileva kehittäminen. 2015. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. TEM-raportteja.
- Kolb, D. A. 1984. *Experiential learning: Experience as a source of learning and development*. Engelwood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Kuoppala, E. & Kantanen, M. 2013. KINOS – Project develops educational organizations' innovation competences. Julkaisematon artikkeli YKTT 2013.

Leifer, L.J. & Steinert, M. 2011. Dancing with ambiguity: Causality behavior, design thinking, and triple-loop learning. Information Knowledge Systems Management, no. 10, 151–173.

Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus (viitattu 27.6.2017)

Oreck, B. 2017. Strength of Europe, what skills Europe needs to succeed. Esitys 29.6.2017 Yrittäjyyttä korkeakoulussa (#JAGetConnected) – verkostoitumisfoorumi.

Rehn, A. 2017. On Innovation Ambition. <http://alfrehn.com/blog/2017/02/02/on-innovation-ambition/> (viitattu 28.6.2017)

Vehviläinen Anu, 2017. Valtioneuvosto. WWW-dokumentti. Otetaan käyttöön kokeilukulttuuri. <http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/digitalisaatio/karkihanke4>. (viitattu 27.6.2017)

KESTÄVÄ KOULUTUS OSANA TOIMIVAA INNOVAATIOYMPÄRISTÖÄ

Manu Rantanen

TAUSTA

Shake-hankkeen alussa oli tarpeen selvittää alueen innovaatioympäristön piirteitä¹. Kartoituksen avulla haluttiin ymmärtää paremmin opetuksen, oppimisen ja yrittäjyyden keskinäisiä suhteita, jotka ovat keskeisiä osa-alueita alueen innovaatioympäristössä. Kohdentamalla kysely opettajille, opetuksen kehittäjille, opiskelijoille sekä yrittäjille ja yritysten työntekijöille haluttiin painottaa näiden ryhmien merkitystä koulutuksen kehittämisen arjessa, jossa alueen innovaatioympäristön toimivuus käytännössä ilmenee. Opettajien, opiskelijoiden ja alueen yritysten näkemykset liittyvät siten alueen innovaatioympäristön tilan ja kehittämismahdollisuuksien arviointiin. Samalla saatiin taustatietoa tulevien toimenpiteiden suuntaamiseen Shake-hankkeessa ja muissa tulevilla kehittämisprosesseissa (kuva 1).

Kuva 1. Alueellisen innovaatioympäristön osatekijät koulutuksen näkökulmasta.

¹ Innovaatioympäristö sisältää kaikki ne toimijat, jotka vaikuttavat innovaatioiden syntyyn alueella. Käsite ottaa huomioon esimerkiksi kehittämisdynamiikkaan vaikuttavat paikalliset kulttuuriset tekijät eikä painota organisaatioita sinänsä, kuten innovaatiojärjestelmä-käsite (Innovaatiotoiminnan edistäminen maaseudulla: Kohti paikallista elinvoimapolitiikkaa. Suutari, T. & Rantanen, M. (toim.) 2011. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja: alueiden kehittäminen; nro 38).

Tavoitteena oli vastata kysymykseen: *Mitkä tekijät edesauttavat tai estävät opettajien, opetuksen tukihenkilöiden, opiskelijoiden ja yrittäjien sekä yritysten työntekijöiden yhteistä toimintaa kestävän koulutuksen hyväksi (päämääränään alueen pitkäjänteinen menestys ja innovaatioympäristön kehittyminen) ja kuinka tämän yhteistyön kehittymistä voitaisiin parhaiten tukea?*

Kyselyn teemoiksi valittiin innovaatioympäristön kehittymisen kannalta keskeisiä tekijöitä. Kehittämistoiminnan perustan muodostavat *innovaatiotoiminnan edellytykset*, joita ovat mm. ajan riittävyys, teknisten välineiden kunto sekä *oppilaitosten autonomia*. Keskeinen innovatiivisuuteen vaikuttava kulttuurinen tekijä liittyy eri osapuolten *asenteisiin*. Erityisesti merkitystä on arveltu olevan epävarmuuden sietokyvyllä sekä yrittäjämäisen asenteen määrällä, joita vastaa- jia pyydettiin arvioimaan. Tähän liittyivät myös kysymykset, joissa pyydettiin arvioimaan oppilaitosten valmentajaroolia. Jotta ideat pääsisivät kehittymään innovaatioiksi, tarvitaan hyvää eri organisaatioiden välistä *yhteistyötä*, jota käsiteltiin eri näkökulmista. Samaan kokonaisuuteen kuuluivat kyselyn teemat, jotka koskivat työelämäyhteyksien hyödyntämistä ja yhteistyötä oppilaitoksissa. Kysely toteutettiin syksyllä 2016 e-kyselynä. Suurin osa kysymyksistä oli väittämiä (20 kpl), joihin vastaajien tuli ottaa kantaa. Lisäksi oli pari avointa kysymystä. Päävastuu kyselyn toteutuksesta ja tulosten analysoinnista oli Helsingin yliopiston Ruralia-instituutilla.

Vastaajat

Kyselylinkki lähetettiin opiskelijoille henkilökuntaan kuuluvan henkilön sähköpostista saatekirjeellä varustettuna. Lisäksi sitä jaettiin Student-intrassa, Wilma-viestinä ja opettajien kautta. Vastauksia opiskelijoilta saatiin 368 kpl, joista noin 80 % Xamkista ja noin 20 % Esedusta². Xamkin vastaajista valtaosa (noin 65 %) oli opiskellut 1–3 vuotta, kun taas Esedun opiskelijoista noin 58 % oli opiskellut alle vuoden.

Henkilökunnalle kyselylinkin lähetti kollega omalla saatekirjeellään. Siihen vastasi 88 hlöä, joista noin 65 % oli Esedusta ja noin 35 % Xamkista³. Vastaajista noin 70 % oli opettajia ja noin 30 % opetuksen tukihenkilöitä. Vastaajat olivat melko tasaisesti jakautuneet sen perusteella, kuinka kauan he olivat olleet työssä ko. organisaatiossa.

² Opiskelijoita Xamkissa oli noin 4 500 ja Esedussa noin 3 000.

³ Henkilökuntaa Xamkissa oli noin 350 ja Esedussa noin 380.

Yrityksille kyselylinkki lähetettiin Esedun työelämäfoorumin sähköpostilistan (129 kpl), Kauppakamarin uutiskirjeen sekä Etelä-Savon yrittäjien toimitusjohtajan sähköpostin linkkinä. Lisäksi se oli Facebookissa hankkeen työntekijöiden jakamana. Yrityksistä vastauksia saatiin 112 kpl. Suurin osa yrityksistä toimi yhteiskunnallisten ja henkilökohtaisten palvelujen, majoitus- ja ravitsemistoinnin sekä rakentamisen aloilla. Yli kymmenen vastausta saatiin myös teollisuudessa, tukku- ja vähittäiskaupassa sekä terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluissa toimivilta yrityksiltä. Valtaosa (noin 74 %) vastaajista oli yrittäjiä, ja noin 26 % oli työsuhteessa. Valtaosa vastanneista yrittäjistä oli melko kokeneita, yli 10 vuotta nykyisessä työsuhteessa olleita (noin 63 %).

Vaikka johtopäätöksiä ei voida tehdä vastausprosenttien alhaisuudesta johtuen koko ryhmien näkemyksistä, olivat erot erityisesti oppilaitosten ja yritysten antamien vastausten välillä selviä. Voidaan siten arvioida, että vastaukset antavat lisätietoa eri ryhmien välisistä mielipide-eroista. Kysely kohdentui alueellisesti koko Etelä-Savoon, mutta on arvioitu, että pääosa vastauksista saatiin Mikkelin seudulta. Väittämiä oli muotoiltu kullekin ryhmälle sopivaan muotoon ja samoja teemoja oli hieman eri näkökulmista sijoitettu eri kohtiin kyselylomaketta. Seuraavassa vastaajaryhmien eri teemoihin liittyvät vastaukset on koottu yhteinäisiksi kokonaisuuksiksi⁴.

KESKEISIÄ HAVAINTOJA

Edellytykset innovaatiotoiminnalle

Suurin osa vastanneista oli samaa mieltä väitteen kanssa, *ettei innovointiin ole riittävästi aikaa* (opiskelijoista noin 64 %, henkilökunnasta noin 80 % ja yrittäjistä ym. noin 78 %). Opiskelijoista noin 70 % ja henkilökunnasta noin 50 % oli samaa mieltä, että *innovointi vaatii sopivia tiloja*. Suurin osa kaikkien ryhmien vastaajista oli samaa mieltä, että oppilaitoksissa *tekniset välineet ovat ajanmukaisia*. Sen sijaan vastanneista opiskelijoista ja henkilökunnasta vajaa 20 % (Xamk noin 10 % ja Esedu noin 21 %) sekä yrittäjistä ym. vajaa 30 % (yrittäjistä noin 31 % ja työntekijöistä noin 17 %) oli *eri mieltä väitteen kanssa, että teknisiä välineitä hyödynnetään tehokkaasti*.

⁴ Jatkossa opettajista ja opetuksen kehittäjistä käytetään sanaa henkilökunta, sekä yrittäjistä ja yritysten työntekijöistä ilmauksia yrittäjät ym. tai yritykset.

Selkeästi suurin osa kaikkien eri ryhmien vastanneista oli samaa mieltä väitteiden kanssa, että oppilaitoksilla on hyvä autonomia, ja ne päättävät toiminnastaan itse.

Epävarmuuden sieto ja yrittäjämäinen asenne

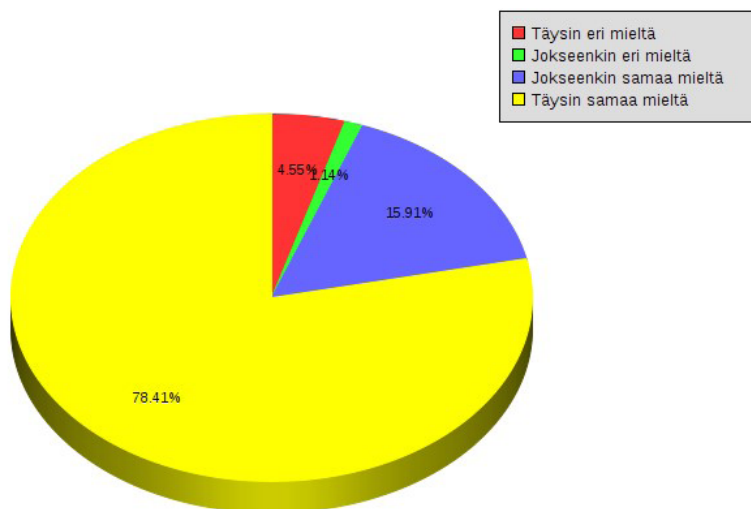
Opiskeluun kuuluvaa epävarmuutta katsoi noin 70 % opiskelijoista sietävänsä riittävästi. Henkilökunnan vastaukset tätä koskien sen sijaan jakautuivat melko tasaisesti puolesta ja vastaan. Yrittäjistä ym. noin 55 % oli *eri mieltä väitteen kanssa, jonka mukaan opiskelijat sietävät työelämäyhteistyössä olevaa epävarmuutta*.

Opiskelijoista n. 57 % oli samaa mieltä, että he toimivat *yrittäjämäisesti*. Henkilökunnalla vastaava luku oli yli 80 %. Sekä opiskelijoista että henkilökunnasta valtaosa oli samaa mieltä väitteen kanssa, että he ovat ennen kaikkea itse vastuussa omasta toiminnastaan ja kehittämisestään. Opiskelijoista 94 % oli lisäksi samaa mieltä väittämän kanssa, että oppilaitoksilla on tärkeä rooli *työasenteiden* kehittämisessä. Yrityksistä saadut vastaukset antoivat kuitenkin sellaisen kuvan, että valtaosa heistä ei usko, että nuoria kasvatetaan oppilaitoksissa yrittäjämäisiksi (noin 67 % oli *eri mieltä* väitteen kanssa). Näkemykset ryhmän sisällä kuitenkin hajosivat, sillä vastanneista yrittäjistä eri mieltä väittämän kanssa oli noin 75 %, mutta työntekijöistä noin 55 %.

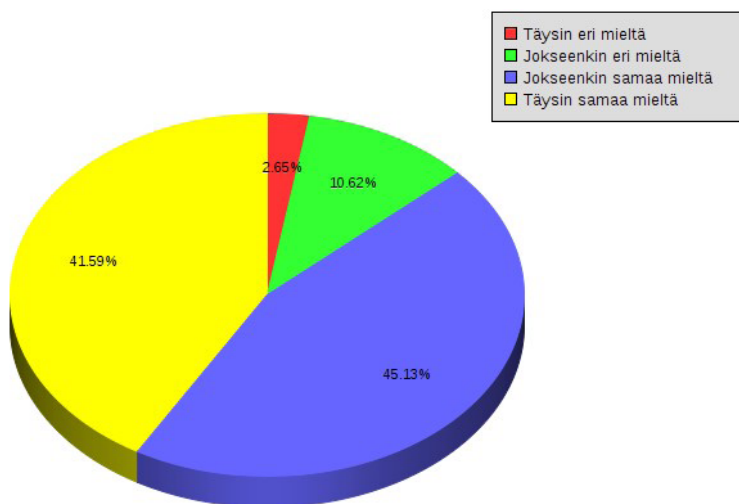
Koulutusorganisaatioiden kehittämistyö yhteisenä ponnistuksena

Sekä henkilökunnasta että yrittäjistä ym. suurin osa oli samaa mieltä sen kanssa, että yritys yhteistyö rikastuttaa opetusta (kuva 2). Vastanneista yrittäjistä ym. noin 87 % oli myös samaa mieltä, että yhteistyö oppilaitosten kanssa hyödyttää yritystoimintaa (kuva 3).

Työelämäyhteyksiä kokee olevan riittävästi n. 71 % opiskelijoista (tosin eri mieltä tämän kanssa oli noin 32 % Xamkin ja 17 % Esedun opiskelijoista) sekä oman työnsä näkökulmasta 81 % henkilökunnasta. Sen sijaan yli 70 % yrittäjistä ym. oli eri mieltä väitteen kanssa, että oppilaitoksissa olisi riittävästi työelämäyhteyksiä.

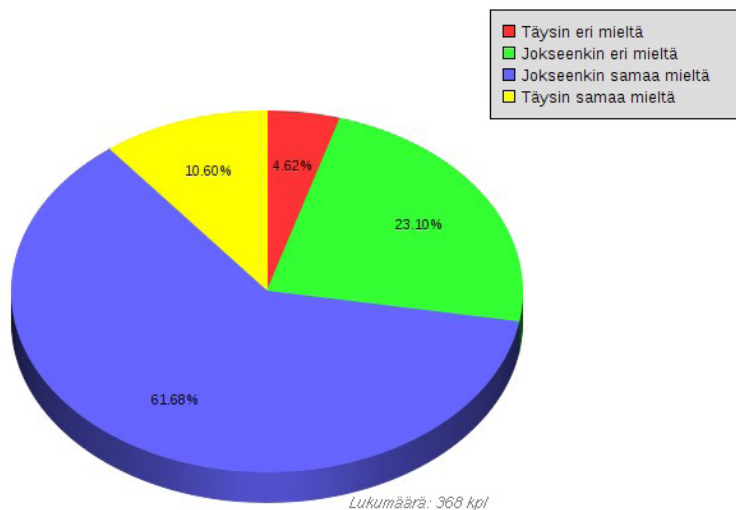

Kuva 2. Henkilöstön suhtautuminen väitteeseen ”yhteistyö paikallisten yritysten kanssa rikastuttaa opetustyötä”.

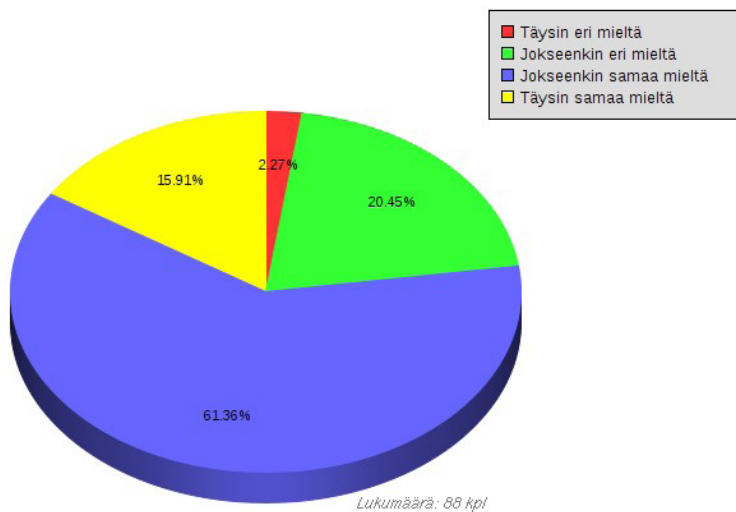

Kuva 3. Yritysten suhtautuminen väitteeseen ”yhteistyö paikallisten oppilaitosten kanssa hyödyttää yritystoimintaamme”.

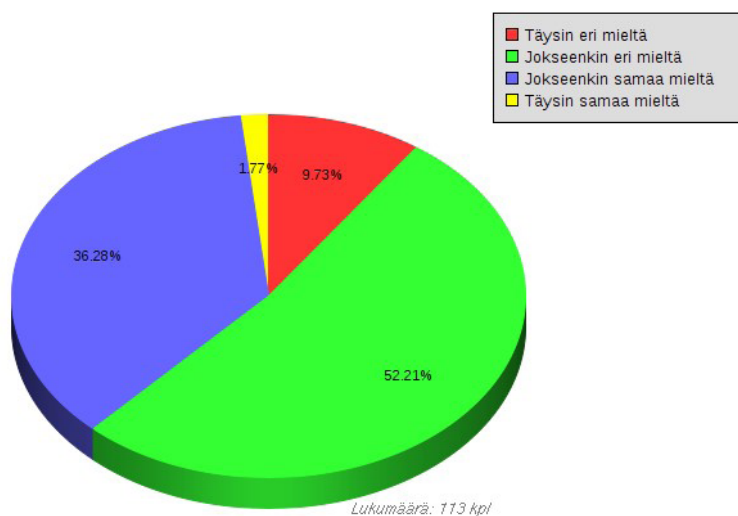
Samaa mieltä väitteen kanssa, että opiskelijoilta ja työelämältä tulleita *kehittämissideoita* hyödynnetään koulun kehittämisessä, oli opiskelijoista 72 % (eri mieltä Xamkista n. 25 % ja Esedusta n. 39 %), henkilökunnasta 77 %, mutta yrittäjistä ym. vain 41 %. Yritysten vastaukset kuitenkin jakoutuivat niin, että eri mieltä yrittäjistä ym. oli noin 67 % ja työntekijöistä noin 31 % (kuvat 4–6).

Kuva 4. *Opiskelijoiden suhtautuminen väitteeseen ”opiskelijoilta ja työelämältä tulleet kehittämisideat huomioidaan ja niitä hyödynnetään koulun kehittämisessä”.*

Kuva 5. *Henkilöstön suhtautuminen väitteeseen ”opiskelijoilta ja työelämältä tulleet kehittämisideat huomioidaan ja niitä hyödynnetään koulun kehittämisessä”.*

Kuva 6. Yritysten suhtautuminen väitteeseen ”Paikalliset oppilaitokset hyödyntävät riittävästi työelämältä saatua palautetta opetuksessaan”.

Yrittäjistä ym. 89 % oli sitä mieltä, että yritysten pitäisi ylipäättään voida vaikuttaa nykyistä enemmän oppilaitosten kehittämiseen. Kuitenkin 44 % heistä oli samaa mieltä väitteen kanssa, että yrityksiä on tähän rohkaistukin. Poikkeuksena oli alle 5 vuotta työskennelleet yrittäjät, sillä heistä vain 24 % oli samaa mieltä em. väitteen kanssa.

Osaavien opiskelijoiden hyödyntämistä opetuksen kehittämisessä kannatti henkilökunnasta noin 93 %. Noin 66 % opiskelijoista oli sitä mieltä, että heillä itsellään olisi annettavaa tähän. Opetuksen kehittämisestä kokee n. 42 % opiskelijoista ja n. 32 % henkilökunnasta, ettei voi vaikuttaa siihen riittävästi. Noin 28 % henkilökunnasta (Xamk 16 % ja Esedu 33 %) ym. kokee, ettei suunnitteluun osallistumista arvostetakaan.

Omaa toimintaansa merkityksellisenä alueen tulevalle kehitykselle piti lähes kaikki henkilökunnan edustajat ja yrittäjät, mutta vain noin 20 % opiskelijoista.

OPPILAITOKSET VALMENTAJINA

Kun tiedusteltiin suhtautumista väitteeseen ”oppilaitokset valmentavat hyvin opiskelijoita yhteiskunnan vaatimuksiin”, oli samaa mieltä sekä opiskelijoista että henkilökunnasta noin 77 %, kun taas yrittäjistä ym. oli 62 % väitteen kanssa *eri mieltä*. Samansuuntaisesti jakautuivat näkemykset väitteeseen ”oppilaitokset opettavat riittävästi tietoja, joita työelämässä tarvitaan”. Sekä opiskelijoista että henkilökunnasta noin 80 % oli samaa mieltä (Xamkin henkilökunnasta noin 6 % ja Esedun noin 28 % oli eri mieltä). Yrityksistä ym. vain noin 45 % oli tämän väitteen kanssa samaa mieltä.

Erimielisyyttä oppilaitosten ja yritysten edustajien välillä oli myös suhtautumisessa väitteeseen ”oppilaitokset opettavat riittävästi taitoja, joita työelämässä tarvitaan”. Samaa mieltä vastanneista opiskelijoista oli 79 % sekä 76 % henkilökunnasta, kun taas 69 % yrittäjistä ym. oli väitteen kanssa *eri mieltä*. Lisäksi yrittäjistä ym. noin 66 % oli eri mieltä väitteen kanssa, että oppilaitoksissa opitaan, mitä työelämä odottaa.

Sen sijaan samoilla linjoilla eri ryhmät olivat suhtautumisessa opiskelijayrittäjyyteen. Opiskelijayrittäjyyttä pitää mielenkiintoisena opetusmenetelmänä 68 % opiskelijoista, 93 % henkilökunnasta ja 90 % yrittäjistä ym. Kuitenkin tällä hetkellä opiskelijayrittäjyyttä eivät mielestään voi hyödyntää 66 % opiskelijoista ja 57 % henkilökunnasta. Yrittäjistä ym. taas 59 % katsoi, että oppilaitokset voivat hyödyntää sitä. Opiskelijayrittäjyyden riittävästä resursoinnista oli opiskelijoista 59 % ja henkilökunnasta 65 % eri mieltä.

EHDOTUKSIA YHTEISTYÖN KEHITTÄMISEKSI

Avoimissa kysymyksissä etsittiin ideoita paikallisen opetusyhteistyön kehittämiseksi. Sekä opiskelijat että työelämän edustajat antoivat runsaasti ratkaisuehdotuksia, joiden avulla yhteistyötä voitaisiin parantaa. Koulutusorganisaatioiden ja yritysten välisen yhteistyön lisäämiseksi ideoita tuli henkilöstöä enemmän opiskelijoilta ja yrityksiltä. Monet yritykset myös esittivät käytännön työssäoppimisen lisäämistä ja entistä paremman keskusteluyhteyden kehittämistä oppilaitosten ja yritysten välille. Ideoista eniten kannatusta eri vastaajaryhmissä saivat seuraavat teemat (taulukko 1):

Taulukko 1. *Kyselyn avoimissa vastauksissa eniten kannatusta saaneet ideat koulutusyhteistyön parantamiseksi.*

Opiskelijat	<ul style="list-style-type: none"> • Yritys- ja työelämäyhteistyö (luennot, kummiyritykset, käytännön kautta oppiminen) • Käytännön projektiyhteistyö (työelämän kanssa, alojen välisesti, työelämän tutkimus) • Yrittäjyyden opetus, projektiopinnot ja opiskelijayrittäjyys • Opiskelu yli koulutusalojen ja oppilaitosrajojen (mm. metsäinsinöörit – metsäkonekoulutus, sosiaali- ja terveystieteet, ammattikorkeakoulu – yliopisto)
Henkilöstö	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijat sekä työelämä mukana suunnittelussa • Yhteiset opintojaksot tai yhteistyö opintojaksoilla • Opettajien yhteiset ideointi-, tiedonvaihto- ja koulutusta- paamiset tai kehittämisryhmät • Opiskelijat mentoreina yli oppilaitosrajojen • Eri asteiden (monialaiset) yhteisprojektit • Kummiyritykset ja muu yritys yhteistyö
Yrittäjät ym.	<p>Käytännön työssäoppimisen lisääminen opiskelussa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Käytännöllisyyden, työharjoittelun ja oppisopimusten lisääminen koulutuksessa • Koulutuksen järjestäminen yhteistyössä yritysten kanssa • Oppilaitosten ja työnantajien yhteisten, oikeiden projektien toteuttaminen (esim. kaupungille yritysten vetäminen). Tähtäimenä olisi opiskelijoiden työllistyminen. • Opiskelijoiden mahdollisuuksien lisääminen tutustua työelämään <p>Koulujen ja yritysten välisen keskusteluyhteyden ja yhteistyön parantaminen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Säännöllisen keskusteluyhteyden ja tiedonvaihdon lisääminen oppilaitosten, opiskelijoiden ja työelämän välille • Opettajien, oppilaiden ja yrittäjien brainstorm-päivät ja workshopit • Opettajien ja koulujen johdon jalkautuminen yrityksiin ja perehtyminen työelämään • Oppilaitoksien markkinoinnin kehittäminen yrityksiin esim. oppilastyönä • Lisää mahdollisuuksia yrittäjille tutustua opiskelijoihin, mm. yritys esittelyjä kouluihin

INNOPAJASTA RATKAISUJA KOULUTUSYHTEISTYÖN KEHITTÄMISEKSI

Kyselyyn saadut vastaukset antavat hyvän pohjan kehittää oppilaitosten keskinäistä ja työelämäyhteistyötä Shake-hankkeessa ja tulevaisuudessa kehittämisprosesseissa. Oli kuitenkin tarpeen yhdessä osallistujaorganisaatioiden edustajien kanssa pohtia syitä niihin eroihin, joita eri ryhmien mielipiteissä kyselyssä havaittiin.

Alkuvuonna 2017 päätettiin järjestää Innopaja näitä haasteita ratkaisemaan. Siihen osallistui projektihenkilöstön lisäksi oppilaitosten henkilöstöä sekä muutamia yritysten edustajia. Työskentelyn tavoitteena oli tulkita syksyllä toteutetun kyselyn päähavaintoja ja löytää tapoja, joilla voitaisiin vastata esiin nousseisiin yhteistyön parantamistarpeisiin. Työskentely jakautui seuraaviin vaiheisiin:

- Vaihe I: Syitä eroihin yritysyhteistyöhön liittyvissä näkemyksissä. Etsittiin yksilötyöskentelynä vastauksia kysymyksiin ”miksi oppilaitosyhteistyö koetaan monessa yrityksessä riittämättömäksi?” ja ”miksi monet yritykset kokevat, ettei heidän ideoitaan kuunnella?”. Tämän jälkeen käytiin ryhmiteltyt vastaukset yhdessä keskustellen läpi ja kirjattiin samalla keskustelua ylös.
- Vaihe II: Minkälaista olisi ihanteellinen yritys–oppilaitos-yhteistyö? Kuvasi ihanteellista, eri osapuolia hyödyttävää ja toimivaa yhteistyötä oppilaitosten ja yritysten välillä. Pohdittiin ensin tätä yksin, minkä jälkeen pohdintaa jatkettiin ryhmissä ja kirjattiin pääkohdat fläpeille.
- Vaihe III: Toimenpide-ehdotuksia kohti ihannetilannetta. Kirjattiin ryhmissä sellaisia toimenpiteitä fläpeille, jotka parantaisivat oppilaitosten ja yritysten yhteistyötä kyselyssä esiin tulleiden haasteiden näkökulmasta.

Työskentelyssä löydettiin monia syitä yritysten kokemaan oppilaitosyhteistyön riittämättömyyteen ja esitettyjen ideoiden heikkoon hyödyntämiseen. Ne voidaan karkeasti jakaa vuorovaikutuksen puutteisiin ja tästä johtuvaan osapuolten heikkoon keskinäiseen tuntemiseen, oppilaitosten ja yritysten toisistaan poikkeaviin toimintatapoihin sekä asenneongelmiin.

Vuorovaikutuksen puutteet ilmenevät yritysten näkökulmasta oppilaitosten hitaana reagointina niiden antamaan palautteeseen. Tämän arveltiin johtuvan keskinäisten foorumien puuttumisesta sekä esim. digitaalisuuden antamien mahdollisuuksien vähäisestä hyödyntämisestä. Nähtiin myös ongelmia siinä, kuinka palauteviesti kulkee oppilaitoksissa: Osoitetaanko se oikealle henkilölle, ja mitä

tämän jälkeen tapahtuu? Toisaalta positiivisia tuloksia voi jäädä piiloon, koska niistä ei ole viestitty tarpeeksi tehokkaasti.

Oppilaitosten ja yritysten erilaiset toimintalogiikat aiheuttavat sen, että niillä on osin erilaisia tavoitteita; yritykset haluaisivat usein nopeasti käytännöllisiä tuloksia, mutta oppilaitokset ovat sidottuja lukukausisuunnitteluun. Jonkun verran esitettiin kritiikkiä joustamattomista työtavoista ja asenteista oppilaitoksissa. Yrityksillä on taas vaihtelevasti aikaresursseja olla mukana yhteistyössä ja mm. seurata oppilaitosten tiedottamista.

Innopajassa kehiteltyjen ratkaisujen avulla pyrittiin lisäämään avointa tiedonvaihtoa sekä yhteistyön pitkäjänteisyyttä. Konkreettisia kehittämisehdotuksia olivat mm.:

- säännöllinen opettaja- tai yrittäjävaihto
- caseista tarinoiksi -video jakoon
- usean vuoden kestävä, suunnitelmallisesti kehittyvä pilotti yhteistyölle
- sähköinen foorumi
- kohtaamista tukeva, yrittäjien ja oppilaitosten ”Tinder”.

YHTEENVETO

Tulkintojen tekeminen kyselyn perusteella on haasteellista. Ei ole esimerkiksi täysin selvää, mistä monien yrittäjien kriittisyys suhtautumisessa väittämiin johtuu verrattuna muihin ryhmiin. Alussa esitettyyn kysymykseen eri ryhmien toimimisesta yhdessä kestävän koulutuksen hyväksi saatiin kuitenkin kyselyn ja myöhempien keskustelujen avulla uusia vastauksia. Tulevia toimenpiteitä ohjaavia haasteita kehittämistyössä ovat kyselyn perusteella:

- Kuinka oppilaitosten ja yritysten välisessä yhteistyössä saadut kokemukset, palaute ja kehittämisideat käsitellään? Miten ne muuttuvat oppimiseksi ja tarvittaessa kehittämistoimenpiteiksi, jotka tehdään avoimesti näkyväksi oppilaitoksissa ja yrityksissä?
- Kuinka yritysytteistyöhön rekrytoidaan uusia, myös nuoria yrittäjiä?
- Kuinka voidaan parhaiten tukea opiskelijoiden työasenteiden kehittymistä?
- Kuinka voidaan nostaa eri osapuolien kokemusta siitä, että heillä on oma tärkeä roolinsa oppilaitosten ja samalla koko alueen kehittämistyössä?

- Kuinka tämä voidaan parhaiten toteuttaa niin, etteivät toimenpiteet vie liikaa resursseja vaan pitemmällä tähtäimellä lisäävät niitä?

Kehittämisorientaatio oli vahvaa kaikilla kyselyyn vastanneilla. Eri syistä johtuen monet vastaajat kokivat, ettei heidän mielipidettään kehittämistyössä arvosteta. Tämä tuli esiin varsinkin monien yritysten jakamana huolena siitä, ettei heidän antamaansa palautetta eikä työelämäyhteistyön mahdollisuuksia hyödynnetä oppilaitoksissa niin kuin se olisi mahdollista. Myös monet opettajat ja opiskelijat kokivat, että heillä olisi nykyistä enemmän annettavaa oman työnsä kehittämiseen. Selkein vastaajaryhmien välinen eroavaisuus oli, että yritys vastaajat olivat muita kriittisempiä vastauksissaan. Havainnot korostavat yritysten ja oppilaitosten keskinäisen vuoropuhelun lisäämisen tarvetta.

Useimmat vastaajat kokivat, että opiskelijat tarvitsevat nykyistä enemmän tukea sellaisen epävarmuuden sietoon, jota kehittämistyössä ja työelämässä tarvitaan. Myös yrittäjämäistä asennetta pitäisi korostaa oppilaitosten antamassa valmennuksessa. Valtaosa yrittäjistä koki myös, etteivät oppilaitokset valmenna opiskelijoita riittävästi yhteiskunnan vaatimuksiin tai opeta tietoja ja taitoja, joita työelämässä tarvitaan. Opiskelijoista monet eivät pidä toimintaansa alueen tulevan kehityksen kannalta merkityksellisenä. Vaatisi lisäselvitystä sen ymmärtämiseksi, onko syynä se, etteivät he aio pysyä Etelä-Savossa valmistumisensa jälkeen.

Tilat ja tekniset välineet ovat ajanmukaisia ja mahdollistavat innovaatiotoiminnan. Haasteena on se, kuinka toiminnan uudistaminen voitaisiin saattaa osaksi arkea, koska siihen ei katsota olevan erikseen aikaa. Tavoitetta tukisivat esimerkiksi foorumit ja ylipäätään toimintatavat, jotka edesauttaisivat uusien ideoiden kuuntelemista herkällä korvalla.

Lähtökohta oppilaitosten ja yritysten väliselle yhteistyön kehittämiseksi on kuitenkin hyvä, sillä vastaajat pitivät lähes yksimielisesti yritys yhteistyötä tärkeänä sekä oppilaitosten että yritysten kehityksen kannalta. Myös opiskelijayrittäjyyttä pidettiin hyvänä mahdollisuutena kehittää opetusta. Ensimmäinen askel tähän suuntaan on toimivan palautejärjestelmän kehittäminen oppilaitosten ja yritysten välille sekä sellaisten säännöllisten ja avointen yhteistyöfoorumien perustaminen, joiden avulla eri ryhmien edustajat voisivat keskustella ja kuunnella toistensa näkökulmia. Kun näitä uusia ideoita saadaan muotoiltua kunkin työhön sopiviksi arkipäivän työtavoiksi, tulee tästä hyötymään viime kädessä koko alueen innovaatioympäristö.

OPISKELIJAYRITTÄJYYDEN PEDAGOGISISTA MALLEISTA KOHTI OPPIMISEN PARADIGMAN MUUTOSTA?

Pekka Hytinkoski & Eliisa Troberg

“The world is changed. I feel it in the water. I feel it in the earth. I smell it in the air. Much that once was, is lost, for none now live who remember it.”

Galadriel, The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring (J.R.R Tolkien)

OPISKELIJAYRITTÄJYYDESTÄ JA YRITTÄJYYSLINJAUKSISTA

Tiimimuotoisten opiskelijayritysten, erityisesti opiskelijaosuuskuntien (kutsutaan myös oppilaitososuuskunniksi) ja NY-yritysten⁵, hyödyntäminen opetuksen pedagogisina malleina on voimakkaassa kasvussa. Jos noin kymmenestä lukiosta, 80 ammattikoulusta, lähes jokaisesta ammattikorkeakoulusta ja ainakin kuudesta yliopistosta löytyy yksi tai useampi opiskelijaosuuskunta (Troberg & Hytinkoski, julkaistaan 2018), niin kyse ei ole enää vain osuuskunta-aktivistien nostatuksesta. Kun edelliseen tietoon lisätään eri puolilla Suomea eri opetustasoilla laajasti hyödynnettävät NY-yrittäjyysohjelmat sekä muut simulaatiomaisemmat yrittäjyyskasvatusratkaisut (esim. Yrityskylä, MiniMikkeli yms.), niin määrällinen päätelmä on hurja. Nyt kirjoittaessamme tätä huhtikuussa 2017 useat tuhannet nuoret ympäri Suomea yrittävät ja oppivat tiimimuotoisissa opiskelijayrityksissä. Tämä määrällinen informaatio herättää oikeutetusti myös laadullisia kysymyksiä. Millaista on toimia opiskelijaosuuskunnassa? Mitä siellä opitaan? Ja jos tässä tapauksessa uskotaan, että kana on ollut ennen muna, niin miksi nämä opiskelijayritykset on perustettu opetusorganisaatioihin ja miten henkilökunnan edustajat ohjaavat niitä?

⁵ Nuori Yrittäjyys ry (NY) on voittoa tavoittelematon yhdistys, joka tukee yrittäjyyskasvatusta tavoitteena saada nuoret tunnistamaan ja hyödyntämään omat kykynsä tekemällä oppien. NY tarjoaa 7–25-vuotiaille nuorille erilaisia yrittäjyysasennetta, työelämätaitoja ja taloudenhallintaa tukevia koulussa toteutettavia ohjelmia, jotka toteutetaan kouluissa osana opetusta. Yhdistyksen rahoitus muodostuu pääosin säätiöiden ja yritysten tuesta. NY on osa kansainvälistä Junior Achievement (JA) -verkostoa. Lisätietoja: <https://nuoriyrittajyys.fi/nuori-yrittajyys/>

Opetusministeriö on julkaissut vuoden 2017 alusta uudet ”Yrittäjyyslinjaukset koulutukseen” -tiivistelmän (OPM 2017), joka täydentää ja syventää vuoden 2009 ”Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset” -julkaisua (OKM 2009). Näiden linjauksen tavoitteena on *”... suunnata, kehittää ja ohjata eri koulutusasteiden yrittäjyydenedistämisen ja yrittäjyyskasvatuksen toimenpiteitä. Lisäksi suuntaviivat toimivat osana opetus- ja kulttuuriministeriön informaatio-ohjausta.”* (2017, 2). Uudet yrittäjyyslinjaukset yhdistyvät ja nostavat esiin keskeisiä yrittäjyyskasvatuksen toimijoita ja opetusmalleja, kuten Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden, 4H-ratkaisut, YES-verkoston ja erilaiset NY-yrittäjyyden muodot. Osuuskunnat mainitaan uusissa Opetus- ja kulttuuriministeriön yrittäjyyslinjauksissa (2017) kolmesti: Ensimmäiseksi yrittäjyyttä tukeva koulutus -linjauksen ”Kaikilla on mahdollisuus kokeilla yrittäjyyttä opintojen aikana” -osuuden yhtenä työkaluna. Toiseksi osuuskunnat mainitaan oppimisympäristöt-linjauksen ”Monipuoliset oppimisympäristöt kehittämisen tukena” -osuuden työkaluissa, ja kolmanneksi saman oppimisympäristöt-linjauksen ”Kehittyvissä ja innovatiivisissa oppimisympäristöissä ja -tilanteissa tuetaan yrittäjyyden oppimista” -osuuden työkaluissa.

”Yrittäjyyslinjaukset koulutukseen” -tiivistelmän (OKM, 2017) neljästä tasosta (1. strateginen taso ja johtaminen, 2. kasvatusta ja opetushenkilöstön koulutus, 3. Yrittäjyyttä tukeva koulutus, 4. oppimisympäristöt) maininnat osuuskunnista neljännen oppimisympäristöt-tason kohdalla ovat erityisen merkittäviä. Näin niiden voidaan nähdä myös yhdistyvän Mannisen ja tutkimusryhmän (2007, 34–35) näkökulmiin oppimisympäristöstä, joka muodostuu viidestä erilaisesta, mutta osittain toisiinsa limittyvästä tasosta (fyysinen, sosiaalinen, teknologinen, paikallinen ja didaktinen).

Oppimisympäristön fyysinen ominaisuus viittaa oppimisympäristön tiloihin ja rakennuksiin. Sosiaaliset ominaisuudet vievät huomion oppimisympäristöön vuorovaikutuksena ja tekniset puolestaan opetusteknologiana. Paikalliset ominaisuudet tarkoittavat oppimisympäristöä paikkoina ja alueina. Didaktiset ominaisuudet puolestaan viittaavat oppimista tukevaan ympäristöön, esimerkiksi materiaaleihin sekä pedagogisiin haasteisiin, mutta niiden kaikista tärkein ominaisuus on sitoa yhteen muut edellä mainitut, osittain myös päällekkäin menevät oppimisympäristön piirteet. (Manninen et al., 2007, 35–36.)

Oppimisympäristön linjakas opetus, jossa erilaiset elementit ovat samansuuntaisia ja tukevat näin toisiaan, voidaan nähdä toteutuvan vain didaktisen suunnittelun ja sen tiedostetun toimeenpanon kautta.

JOS VOIT OLLA AINA PAREMPI KUIN NYT OLET, NIIN VOITKO OLLA NYT ONNELLINEN?

Maailma on muuttunut, mutta koulunpenkkiä sata vuotta sitten kuluttanutkin nuori tunnistaisi vielä nykypäivänäkin käytetyn luokkahuoneopetus-skenaarion, jossa opettaja puhuu luokan edessä ja opiskelijat istuvat hiljaa sekä toivottavasti oppivat. Tämä on tietysti kärjistys, sillä vuorovaikutuksellisuus ja myös kriittinen keskustelu opettajien ja opiskelijoiden kesken ovat lisääntyneet. Tästä huolimatta voidaan todeta, että huomattavan monet asiat ovat pysyneet samoina. Se onko tämä hyvä vai huono asia – vai jotain siitä väliltä – on vahvasti keskustelua herättävä kysymys.

Toisaalta myös suomalaisessa opetuksessa on aina ollut omat trendinsä, jotka ovat olleet tiettyinä ajanjaksoina korostetusti esillä. 80-luvusta eteenpäin uskottiin tietokoneavusteiseen oppimiseen (TAO), 90-luvulla opetusohjelmiin ja vuosituhannen vaihteessa ja ensimmäisellä vuosikymmenellä verkko-opetuksen ihanuuteen. Voi olla, että yrittäjyyskasvatus on nyt (vielä?) se uusin trendi, jolla opetusta pyritään muuttamaan. Kuitenkin myös yrittäjyyskasvatuksen ihanuuteen on kritisoitu voimakkaasti (esim. Komulainen, Keskitalo-Foley, Korhonen & Lappalainen 2010). Entä jos ”yrittäjämäisen itsensä kehittämisen” -eetokseen sisältyy myös ongelmia? Tämä on syytä huomioida nyt, kun yrittäjyyskasvatus näyttää lisääntyvän ainakin opiskelijayrittäjyyden muodossa eri opetusasteilla. Jos voit olla aina parempi kuin nyt olet, niin voitko olla nyt onnellinen? (Berglund 2013).

Kriittisen yrittäjyyskasvatuksen alue on esittänyt haastavia kysymyksiä yrittäjyyskasvatukseen liittyen, vaikka uusimmat yrittäjyyskasvatusta ja opetusta tai opettajakoulutusta yhdistävät väitöskirjat ovat ansioistaan huolimatta sivuuttaneet useimmat niistä (Hietanen 2012; Tiikkala 2013; Järvi 2013; Ruskovaara 2014) ehkä Hannulaa (2015) lukuun ottamatta melko pikaisesti. Myös Ruskovaaran (2014) väitöskirja nostaa esiin opettajien haasteita suhteessa yrittäjyyskasvatukseen. Hannula (2015, 23) nostaa esille Löfströmin (2013) huomion siitä, että yrittäjyyden nähdään kohdistuvan turhan painokkaasti kasvuyrittäjyyden tukemiseen. Tässä väitteessä voi olla perää, mutta nopeasti yleistyneet vahvasti pienyrittäjyys-pohjaiset NY-yritykset ja opiskelijaosuuskunnat eivät merkittävästi edusta tätä suuntausta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö myös rahallinen hyöty kiinnostaisi opiskelijayritysten toimijoita, vaan painotus on enemmän not-only-for-profit- kuin non-profit-puolella. Lisäksi erityisesti ammatillinen pe-

ruskoulutus tähtää juuri opiskelijoiden kykyyn toimia itsenäisenä ammatinharjoittajana. Toisaalta joissakin oppilaitososuuskunnissa opiskelijayritysten tehtävä onkin toimia myöhempää yrittäjyyttä tukevana ideoiden ja palvelutuotteiden konseptointi- ja pilotointiympäristönä.

Hannula (2015, 23) nostaa esiin myös Holmgrenin ja Fromin (2005) kritiikin yrittäjyyskasvatuksen perustaa kohtaa erityisesti asenteisiin vaikuttamisen ja motivaation kehittämisen osalta. Reitti sisäisestä yrittäjyydestä oppijaksi ja yritteliääksi ihmiseksi esitetään toisinaan hyvin suoraviivaisesti opetus = oppiminen/tulos -tyylisesti. Nämä näkemykset eivät ole uusia, esimerkiksi Fietin (2000) mukaan yrittäjyyskasvatuksen tutkimus ja opetus aloitetaan liian usein aina uudestaan. Teorian pitäisi olla aluksi olemassa, että sitä voidaan myöhemmin korjata ja täydentää, ja sitä tulisi opettaa opiskelijoille, jotka ovat tulevaisuuden yrittäjiä ja tutkijoita. Ehkä juuri tästä yrittäjyyskasvatusta pitkään vaivanneesta teoriavaajeesta johtuen yrittäjyyskasvatus ei ole pitkään aikaan onnistunut integroitumaan yliopistoihin hypestä huolimatta. Tämä tosin saattaa nyt olla muuttumassa vähitellen myös yliopistoihin perustettavien opiskelijaosuuskuntien myötä, mutta toisaalta ne ovat ehkä luotu enemmän työmahdollisuuksien ja yrittäjyyskokemusten keräämistä varten kuin yrittäjyyskasvatuksen teoreettisia näkökulmia korostaen.

Fietin (2000) mukaan yrittäjyyskasvatus on ollut liian riippuvainen tunnetuista yksittäisistä henkilöistä tai organisaatioista ja koska yrittäjyyskasvatuksen strategiat, rooli ja tavoitteet ovat olleet epäselviä, niin itsenäisen yrittäjän malli (independent entrepreneurship, IE) on pysynyt vahvana. Toisaalta eurooppalainen yrittäjyyskasvatus on taivuttanut lähinnä yhdysvaltalaista yrittäjyyskasvatuksen mainstreamia modernimpaan suuntaan, koska se on esim. Katzin (2002) mukaan harjoittanut myös kriittistä yrittäjyyskasvatuksen tutkimusta ja kehittänyt uudenlaisia työskentelytapoja ja näkökulmia. Kun amerikkalainen yrittäjyyskasvatus on ollut monesti yritysten sponsoroimaa, niin eurooppalainen yrittäjyyskasvatus on ollut vähemmän vahvojen sponsoreiden ja rahoituslähteiden varassa.

Kriittinen yrittäjyyskasvatus on huomionut myös mahdolliset ongelmat siinä, että nykypäivän koulutuspolitiikat ylikorostavat kilpailun ja yksilöllisyyden merkityksiä (Komulainen 2006). Lisäksi Korhosen (2012, 59–60) tutkimuksessa yrittäjyyskasvatukselliset toimenpiteet näyttivät luovan ja emansipoivan kahdenlaista maskuliinista yrittäjätyyppiä – menestynyttä keskiluokkaista yrittäjää ja työväenluokkaista osaavaa käytännöllisen työn tekijää, esim. kirvesmies-

tä. Voidaan pohtia, onko tilanne näin esimerkiksi käytettäessä osuuskuntaa opetusmenetelmänä. Vaikuttaisi siltä, että tiimimuotoiset opiskelijayritykset oppilaitoksissa tuottavat monimuotoista ja yhteistoiminnallisuutta lisäävää yritteliäisyyttä. Mutta myös tätä teemaa olisi hyvä tutkia lisää – erityisesti juuri jo oppilaitoksissa toimivissa opiskelijayrityksissä.

Voi olla, että sekä yrittäjyyskasvatuksen arvot että tavoitteet ovat poliittisesti ja sosiaalisesti konstruoidut. Toisaalta voitaneen todeta, että tilanne on sama kaikilla muillakin tieteenaloilla, mutta perinteisemmät akateemiset tutkimusalat hyötyvät pitkäaikaisemmista tutkimuksen ja opetuksen traditioistaan. Yrittäjyyskasvatuksella ei ole mahdollisesti vielääkään selkeää pohjarakennetta ainakaan Suomessa, joten yrittäjyyskasvatuksen arvojen ja tavoitteiden uudelleenajattelu ja -organisointi olisi hyödyllistä – ehkä osuustoiminnan arvot ja periaatteet voisivat olla tässä avuksi? Yrittäjyyskasvatuksen kehittäjien kannattaisi tutustua osuustoiminnan arvojen ja periaatteiden kansainvälisiin linjauksiin, jotka olisi hyvä ainakin tuntea, vaikka tämä ei aiheuttaisikaan välittömiä toimenpiteitä. Lisätietoja osuustoiminnan arvoista ja periaatteista löytyy esimerkiksi Kansainvälisen osuustoimintaliiton (International Co-operative Alliance, COOP) julkaisusta, jossa todetaan seuraavasti (2015, 65): *“Youth and student co-operatives have the potential to and are beginning to play an important role in addressing the growing crisis of a lost generation through youth unemployment. This affects those with low skills and, increasingly, higher skilled young people and graduates.”*

Voidaan myös väittää, että suomalaisiin opetussuunnitelmiin ja koululaitokseen on viety 2000-luvun alusta lähtien yrittäjyysideologiaa. Ja jos tämä hyväksytään, niin silloin perusopetuksen ja lukion uusissa opetussuunnitelmissa (POPS 2014, LOPS 2015) suuntaus korostuu entisestään, sillä niistä löytyy yhä enemmän viittauksia yrittäjyyskasvatuksen suuntaan. Myös nyt kirjoitushetkellä lähitulevaisuuteen sijoittuva ammattikoulujen ”koulutusreformi” tulee ennakkotietojen mukaan lisäämään voimakkaasti työssäoppimisen määrää lähiopetuksen kustannuksella. Ja koska erilaisten työharjoittelujen tai työssäoppimisjaksojen lisääminen näin suurissa määrin saattaa olla haastavaa tai jopa mahdotonta, niin on ennakoitavissa, että ammattikoulujen on järkevää toteuttaa osa näistä jaksoissa omien oppilaitososuuskuntien sisällä. Näin opiskelijat tulisivat olemaan yhä voimakkaammin kaksoisroolissa sekä työntekijöinä että yhteisyrittäjinä.

Jos esimerkiksi tämän tulevan ammattiopetuksen reformin työssäoppimisen määrä todella tulee olemaan nykyistä suurempi, se asettaa valtavia haasteita

myös niille oppijoille, joilla on jo nyt vaikeuksia oppimistaitojen lisäksi elämänhallintaan liittyvissä asioissa. Tällöin tarvitaan huomattavaa opinto-ohjaajien ja kuraattoreiden työpanosten lisäämistä opettajien lisäksi, sillä kaikki eivät pysty omaksumaan nopeasti riittävän aktiivista työntekijä- ja yrittäjyysmentaliteettia. Tällöin on olemassa aito vaara, että opiskelijat jakautuvat ja polarisoituvat eri ryhmiin, ”oman onnensa seppiin” ja ”kelkasta tipahtaneisiin”.

OSANA ONGELMAA JA RATKAISUA

Toisaalta yrittäjyyskasvatus erityisesti tiimiyrittäjyyden kautta voi olla tässä prosessissa ongelman lisäksi osana ratkaisua – tai ainakin osana ratkaisuehdotusta. Hyvin suunniteltu ja riittävää johdon tukea, yrittäjyysosaamista ja pedagogisia resursseja omaava oppilaitososuuskunta voi parhaimmillaan työllistää koulun sisälle tai lähelle koulua tuetusti. Tässä työssäoppimisen hybridissä opiskelijat olisivat fyysisesti tai ainakin mentaalisesti koulun sisällä tai vieressä, ja näin myös opetusratkaisuja voitaisiin rakentaa pienten askeleiden kautta niin, että lähiopetuksen ja opiskelijayrityksen yhdistelmää hyödynnetään didaktisena laboratoriona.

Ilman yrittäjyyskasvatuksen kehittäjien innostustakin on odotettavissa, että jo nyt laajasti hyödynnetyt opiskelijaosuuskunnat (opiskelijoiden perustama), oppilaitososuuskunnat (pysyvä osuuskunta oppilaitoksessa) tai NY-yritykset tulevat olemaan myös poliittisessa polttopisteessä OKM:n, pedagogiikan asiantuntijoiden ja politiikkojen suunnitelmassa lähitulevaisuuden koulutusratkaisuja. Opetussuunnitelmapainotusten, koulujen ja opettajuuden muuttuessa opettajankoulutuksen kriittisen arvioinnin ja kehittämisen merkitys lisääntyy. Jo nyt koulutusten tutkimusperusteisia sisältöjä haastavat kysymykset siitä, ovatko opettajankoulutuksen opetusmenetelmät yhtä perusteltuja ja samalla opettaja-opiskelijoiden omaa opettajuutta tukevia sekä koulutuksen aikana että myöhemmin työelämään siirryttäessä (Grossman & McDonald 2008; De Hei et al. 2016). Tilannetta muuttavat myös uudet, luokka- ja luentosalirajoja rikkovat toiminnallisemmat oppimisympäristöt.

Kansainväliset ja kansalliset yhteiskunnan muutokset ja trendit vaikuttavat myös opetuksen toimintaympäristöihin (Niemi 2016). Lisäksi opettajaksi opiskelevien omat elämäkokemukset ja -tiedot vaikuttavat siihen, positiivisesti tai negatiivisesti, mitä todella lopulta opitaan (Heikkinen, Aho & Korhonen 2015, 26–27). Sama pätee täydennyskoulutuksen määrärahoihin ja mahdollisuuksiin: 2010-lu-

vun suomalaisen täydennyskoulutuksen nähdään tällä hetkellä olevan heikossa tilassa (esim. Jokinen, Taajamo & Välijärvi 2014; Heikkinen et al. 2015). Husun ja Toomin (2016, 24) mukaan tätä mieltä ovat varsinaisen tutkimuksen ulkopuolella laajasti erilaiset opettajankoulutuksen asiantuntijat sidosryhmineen. Mielenkiintoista on, että myös maailmalla usein suitsutettu suomalainen opettajankoulutusjärjestelmä kaipaa monien suomalaisten toimijoiden, opettajaopiskelijoiden ja heidän kouluttajiensa näkökulmista perusteellista remonttia (Sahlberg 2015). Onko tämä muutostarve liioiteltua, paikallaan tai jopa myöhässä, on hyvä kysymys. Erityisesti Husun ja Toomin (2016) julkaisu sisältää tiiviisti paljon kiinnostavaa ja ajankohtaista informaatiota opettajista ja opettajankoulutuksesta.

Suomalaisen koulujärjestelmän kehujen, kritiikin, kansainvälisten koulutuspoliittisten muutosten sekä kansallisten opetussuunnitelmien muokkauksesta huolimatta todellisen muutoksen koulussa tekevät, tai jättävät tekemättä, vain yksi ryhmä – opettajat. Katse suuntautuukin tässä tapauksessa opettajankoulutukseen, opettajien ensimmäisiin työvuosiin, jolloin opinnoissa hankitut tiedot, arvot ja toimintatavat törmäytetään yksittäisten koulujen todellisuuteen, sekä suurinta ryhmää edustavaan kokeneisiin ammattiopettajien ryhmään.

Opettajien kykyä reflektiiviseen toimintaan painotetaan, ja kuten edellä mainittiin, opetussuunnitelmat, tavoitteet ja arvot eivät muutu itsekseen oppimistilanteiksi ja mahdolliseksi oppimiseksi, vaan se toteutuu vain opettajien työn kautta – siksi tätä työtä myös arvioidaan. Sen lisäksi, että opettajat arvioivat, he ovat myös itse arvioitavina niin koulun johdon, kouluhallinnon kuin oppilaiden perheiden suunnilta. Voidaankin pohtia, mihin tämä opettajien monitasoinen ja jatkuva formaali sekä epäformaali arviointi lopulta johtaa. Rose (1992) ja Keskitalo-Foley, Komulainen & Naskali (2010, 20) ovat kirjoittaneet ”minätekniologiasta”, jossa jatkuva arviointi ja siten myös eräänlainen valvonta, ovat muuttuneet kuin opettajan sisäisiksi prosesseiksi, joita opettaja ei välttämättä edes tietoisesti hahmota. Näin voi olla vaikeaa ideoida ja toteuttaa jotain aivan uudenlaista.

OPETTAJAT MUUTOKSEN OBJEKTEINA JA SUBJEKTEINA

Malinen (2000) käytti väitöskirjassaan (oppimisen) särön käsitettä, jossa uusi oppimiskokemus voi haastaa ei pelkästään aiemmat tietorakenteet, vaan hurrjimmillaan koko aikuisen aiemman elämäkokemuksen ja tavan olla. Oppija

voi suorittaa esim. kurssin läpi ilman säröäkin, mutta näin todellista oppimista ei synny. Opettajan näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että hänen täytyy olla tilanteessa sekä sisältöasiantuntijana että ihmisenä. Malinen (2000) keskittyi väitöskirjassaan erityisesti aikuiskoulutukseen, mutta toimintamalli, jossa opettajan olisi hyvä pyrkiä liittämään opetussisältönsä oppijan elämäkokemukseen lienee tärkeää kaikenikäisillä. Opettajan ja opiskelijan suhde on siis opettajan formaalin työtehtävän kautta epäsymmetrinen, vaikka tätä ohjaavaa työtä tehtäisiin toisaalta samaan aikaan ”symmetrisesti” kahden tasaveroisen ihmisen välillä.

Malisen (2000) säröajattelun kautta opettaminen on haastavaa mutta palkitsevaa, sillä siinä sekä opettaja että opiskelija joutuvat muokkaamaan perinteisiä roolejaan. Molempien täytyy hyväksyä oppimistilanteiden avoimuus ja siten myös arvaamattomuus. Myös opettajan oppimista ohjaavalle työlle asetetaan paljon vaatimuksia. Opettajalla on oltava rohkeutta mennä niin lähelle opiskelijaa, että myös opetuksen eettiset näkökulmat on hyvä olla etukäteen pohdittuna.

Pienistä vaihteluista huolimatta suomalaista opetusta, erityisesti perusopetuksessa, arvostetaan PISA-tutkimuksen kautta. Viimeinen PISA-julkaisu perehtyi myös oppilaiden tyytyväisyyteen omaan elämäänsä, ja jälleen kerran Suomen tulokset olivat erinomaisia (2017, 39). Tämä kansainvälisen tutkimuksen kautta havainnoitu suomalaisen opetusjärjestelmän ensiluokkaisuus aluksi ihmetytti meitä suomalaisia, mutta nyt siitä on tullut myös meille itsellemme monesti se odotettu perustaso. Tämä on tietysti hyvin ristiriitaista etenkin nyt, kun koulutusrahoja ollaan voimakkaasti leikkaamassa. Silti tässä yleinen puhe suomalaisesta opetuksesta yhdistyy monin tavoin uusliberalistisen puhutavan ytimeen, jossa juuri vapauden, aktiivisuuden, vastuunottamisen ja yksilöllisyyden lisäksi ensiluokkaisuus on *”tuotannon laatukriteeri, se on moraalinen arvo, poliittinen periaate ja henkilökohtainen standardi”* (Keskitalo-Foley et al. 2010, 21).

Opettajuus on usein kutsumusammatti. Ja vaikka opettajien ammattia yhä myös arvostetaan, niin usein jo koulutuksen pituutta ja keskimääräisiä palkkatuloja arvioitaessa monet muut ammatit näyttävät houkuttelevampina. Kun tähän arviointiin yhdistetään kansallinen kriittinen puhe ja toisaalta suuret odotukset suomalaisia opettajia ja opetuksen tasoa kohtaan, niin on suorastaan yllättävää, kuinka korkealla kiinnostus opettajaopintoja tai täydentäviä pedagogisia opintoja kohtaan vieläkin on. Oppilaitoksilta ja opettajilta odotetaan yhä enemmän läpinäkyvyyttä ja vuorovaikutusta. Tämä on johtanut siihen, että niin peruskoulussa kuin muillakin opetustasoilla, netissä ja medioissa käyty julkinen keskustelu opettajuudesta on nähdäksemme sekä yleistynyt että muuttunut kriittisemmäksi.

Toisaalta julkisessa sanassa on nyt kirjoitushetkellä nostettu esiin myös julkisesti opettajuutta ja opettajuuden resurssien merkitystä tukevia puheenvuoroja. Tämä on tapahtunut samaan aikaan ensiluokkaisuuden vaatimusten lisääntyessä. Ja ehkä juuri tämäkin on syy siihen, miksi yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet saattavat tuntua opettajista haastavilta. Etenkin jos yrittäjyyskasvatuksen menetelmiin ja tavoitteisiin sisältyy näkyviä, mutta ei riittävän rohkeasti esille nostettuja ristiriitoja.

Esimerkkinä edellisestä ovat paljon puhutut opettajien pitkät lomat ja ”ne samat vanhentuneet opetussisällöt ja -menetelmät...”, jotka ovat useimmille tuttuja teemoja julkisesta puheesta. Tällaisessa diskurssissa opettajuus näkyy vanhaa säilyttävänä ja riskittömänä virkamiesten toimintana. Tälle lähes täydellisen vastakohdan luo diskurssi yrittäjyyskasvatuksesta uusliberalistisena projektina, jossa riskinotto ja haasteet nähdään jopa positiivisina elementteinä. Ristiriitaisten diskurssien ja näkökulmien keskellä korostuu tarve omakohtaiseen ymmärrykseen. Mezirow kirjoitti (1996, 28), että inhimillisistä perustarpeista perustavin on tarve ymmärtää omaa kokemustaan. Mahdollisuus vapaaseen ja täysimääräiseen kriittiseen ja reflektiiviseen diskurssiin on suorastaan ihmisoikeus. Kriittisen reflektion hän määrittelee tarkoittavan ennakko-oletusten pätevyyden kyseenalaistamista.

YRITTÄJYYSKASVATUKSEN PIILEVÄ POTENTIAALI KRIITTISEN REFLEKTION VÄLINEENÄ

Tämä keskustelu ja ongelma eivät liity pelkästään yrittäjyyskasvatukseen ja uusliberalistisen maailmankuvan kritiikkiin, vaan koulun tehtävään kriittisen reflektion edistäjänä – niin opiskelijoiden kuin henkilökunnan osalta. Merkittäviin aikuisiän oppimiskokemuksiin sisältyy aina kriittistä reflektiota (Mezirow 1996, 30). Mitkä opettajien täydennyskoulutuksen muodot mahdollistavat tällaista tavoilla, joissa yhdistyvät teoria, käytäntö, kriittinen reflektio ja lopulta käytännön opetustoiminnan parantaminen? Miksi opettajien täydennyskoulutusta toteutetaan heidän oman työpaikkansa ulkopuolella? Uudet paikat, ihmiset ja erilaiset luennot sekä ryhmätyöt ovat hyvä tapa saada vaihtelua, kontakteja ja ideoita, mutta ehkä opettajien sekä henkilökunnan täydennyskouluttautumista voitaisiin kehittää tiedostetummin ja organisoidummin myös oppilaitosten sisällä. Ehkä myös jo olemassa olevissa oppilaitosten opiskelijajärjestyksissä.

Jos edelliset ajatukset yhdistetään uusien opetussuunnitelmien paineisiin lisätä oppilaiden ja opiskelijoiden monitieteistä, monialaista ja työelämälähtöistä opetusta, niin myös monipuolisempi oppilaitosten jo olemassa olevien tiimiyrit-

täjyyden oppimisympäristöjen hyödyntäminen voisi olla järkevää niin pedagogisesta, didaktisesta, taloudellisesta kuin organisoinnin näkökulmista. Niissä voitaisiin toteuttaa myös opiskelijoiden harjoittelujaksoja yhdessä opettajien täydennyskoulutusten kanssa sekä oppilaitosten koulutusprojektien toiminnallisia osuuksia. Uudeksi tavoitteeksi tulisi ottaa myös se, että uskaltaisimme huomioida myös aiemmin tässä tekstissä esille nostettua kriittisen yrittäjyyskasvatuksen kritiikkiä, tutustua siihen vielä tarkemmin ja kanavoida sitä myös opetuksemme kehittämiseen.

Opettajan työtä pidetään perinteisesti usein liian yksinäisenä puurtamisena. Toisaalta opettajankoulutuksessa pyritään ottamaan yhä enemmän huomioon jo opiskeluvaiheessa myös yhteistä tiedon ja toiminnan rakentamista. Lisäksi ehkä yrittäjyyskasvatuksen kriitikoiden hyvin perustein esille nostamat, usein pohjimmiltaan homo oeconomicus -ihmiskuvaan liittyvien haasteiden vuoksi, opetuksen sisältöihin, opetettaviin taitoihin ja jopa arvoihin voitaisiin limit-tää myös yksilöllistä, aina taloudellista etua ja kilpailua hakevaa ihmiskuvaa haastavaa, myös yhteistyön etuja ja yhteistä hyötyä ajattelevaa homo coope-rans -näkökulmaa (Schulte-Tenckhof 2015, 27–34). Voidaankin ainakin tietyin perustein väittää, että laajasti hyödynnetyt tiimiopiskelijayrittäjyys, erityisesti opiskelijaosuuskunnat, ovat yritysmuodolle ominaisten organisoitumistapojen ja -mallien lisäksi tavoitteeltaan selvästi lähempänä yhteistoiminnallisempaa homo cooperans -ihmiskuvaa.

Muutokset toteutuvat vähittäin pieninä, merkityksettömiltä näyttävinä ja usein huomaamattominakin askeleina, kunnes lopulta herätään siihen, kuinka maailma on (taas) muuttunut. Voisiko yrittäjyyskasvatus olla potentiaalisesti osana uudistavaa oppimista, joka toteutuu nuorten ja aikuisten omien lähtökohtien reflektoinnin kautta (Mezirow 1996, 35)? Oppilaitoksen sisältä operoivassa opiskelijaosuuskunnassa ei olla vielä täysin työelämässä, mutta siinä ei istuta enää perinteisesti luokassakaan. Tiimiopiskelijayrityksessä toimitaan rajavyöhykkeellä, jossa voidaan haastaa sekä vanhoja totuuksia että mahdollistaa parhaimmillaan myös uudenlaisia ideoita ja toimintamalleja.

Merkitysperspektiivin vääristymät voidaan Mezirowin (1996, 31–35) mukaan jakaa epistemisiin sosiokulttuurisiin ja psyykkisiin vääristymiin. Epistemiset vääristymät liittyvät nimensä mukaisesti tiedon luonteeseen ja käyttämiseen. Ne liittyvät usein väärään ymmärrykseen siitä, että pohjimmiltaan sosiaalisten vuorovaikutusten tuottamat ilmiöt ovat muuttumattomia. Toinen yleinen epis-

temisen vääristymän ilmentymä on, että todellisuutta arvioidaan yksipuolisen konkreettisesti ja positivismin kautta, vaikka eniten tarvittaisiin abstraktista analyysiä. Puhuttaessa sosiokulttuurisista vääristymistä tarkoitetaan uskoa pohjimmiltaan valtaan, sosiaalisiin suhteisiin ja instituutioiden voimassapitämiin uskomusjärjestelmiin pysyvinä. Näin ideologia on kuin istutettu tietoisuuden muodoksi. Psykologiset vääristymät ovat yhteydessä usein kokemuksista syntyneisiin ennakko-oletuksiin, jotka eivät ole enää relevantteja, mutta jotka aiheettomina pelkoina estävät erityisesti uudenlaista toimintaa.

Jo nyt laajasti hyödynnetyt opiskelijaosuuskunnat (tai oppilaitososuuskunnat) voitaisiin ottaa halutessamme entistä strategisemmin sekä oppilaiden, opettajien että muun henkilökunnan yhteiseksi kehittämisen- ja oppimisympäristöksi. Samaan, opetussisältöjä ja työelämätaitoja asiakkaiden tarpeisiin yhdistävän oppimisympäristön kolmanteen ja ehkä lopulta tärkeimpään tavoitteeseen, tulisi lisätä sellaisen kriittisen reflektoinnin kehittäminen, joka aidosti rohkaisee tutkiskelemaan ja purkamaan olemassa olevia merkitysperspektiivejämme.

Lopulta näkemyksemme opettamisesta, oppijuudesta ja oppimisesta eivät muutu menetelmien kautta. Nyt laajasti oppilaitoksissa käytössä olevat opiskelijaosuuskunnat ja NY-yritykset voivat viestiä koulujen muutosvalmiudesta, mutta todellinen muutos voi syntyä vain, jos pystymme ja haluamme todella haastaa näkemyksemme itsestämme oppijina, opettajina, ihmisinä sekä yhteiskunnan jäseninä. Tätä työtä voidaan tehdä myös tiimimuotoisissa opiskelijayrityksissä.

LÄHTEET

Berglund, K. 2013. Fighting against all odds: Entrepreneurship education as employability training. *Ephemera – theory & politics in organization*. Volume 13(4): 717–735.

De Heia, M., Strijbos, J.-W., Sjoer, E. & Admiraal, W. 2016. Thematic review of approaches to design group learning activities in higher education: The development of a comprehensive framework. *Educational Research Review*, Volume 18, May 2016, 33–45.

Hannula, H. 2015. Yrittäjyyskasvatus ammatillisen opettajankoulutuksen opetussuunnitelmassa - Tapaustutkimus HAMK Ammatillisessa opettaja-korkeakoulussa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, Acta Electronica Universitatis Tampensis 1583. Luettavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97967/978-951-44-9892-3.pdf?sequence=1> [viitattu 25.4.2017].

Fiet, J. O. 2000. The Theoretical side of teaching entrepreneurship. *Journal of Business Venturing* 16, 1–24.

Grossman, P. & McDonald, M. 2008. Back to the future: Directions for research in teaching and teacher education. *American Educational Research Journal*, 45(1), 184–205.

Heikkinen, H.L.T., Aho, J. & Korhonen, H. 2015. Ope (ei) saa oppia. Opettajankoulutuksen jatkumon kehittäminen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.

Hietanen, L. 2012. ”Tänään soitin vain kitaraa, koska innostuin.” Tapaustutkimus yrittäjämäisestä toiminnasta 7. luokan musiikin oppimisympäristössä. Väitöskirja: Lapin yliopisto, Rovaniemi. Tampere: Juvenes Print.

Holmgren, C. & From, J. 2005. Taylorism of the Mind: entrepreneurship education from a perspective of educational research, *European Educational Research Journal* 4 (4), 382–390.

Husu, J. & Toom, A. 2016. Opettajat ja opettajankoulutus – suuntia tulevaan. Selvitys ajankohtaisesta opettaja- ja opettajankoulutustutkimuksesta opettajankoulutuksen kehittämisohjelman laatimisen tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:33. Luettavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75552/okm33.pdf?sequence=1> [viitattu 1.4.2017].

International Co-operative Alliance (COOP). 2015. Guidance Notes to the Co-operative Principles. Luettavissa: <http://ica.coop/sites/default/files/publication-files/ica-guidance-notes-en-310629900.pdf> [viitattu 30.5.2017].

Jokinen, H., Taajamo, M., & Välijärvi, J. (toim.) 2014. Pedagoginen asiantuntijuus liikkeessä ja muutoksessa – huomisen haasteita. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Järvi, T. 2013. ”Yrittäjyyden oppiminen ammatillisella toisella asteella”. Väitöskirja: Lapin yliopisto. Lapin yliopistokeskus. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 109. Luettavissa: <http://www.yvi.fi/images/materiaalit/tutkimus/Jarvi.pdf> [viitattu 20.4.2017].

Keskitalo-Foley, S., Komulainen, K. & Naskali, P. 2010. Risto Reipas riskinottajana. Koulutuspolitiikan tavoitteleva ihannekansalainen. Teoksessa K. Komulainen, S. Keskitalo-Foley, M. Korhonen & S. Lappalainen (toim.) 2010. Yrittäjyyskasvatus hallintana. 15–36.

Komulainen, K. 2006. Neoliberal educational policy. A case study of Finnish textbooks of entrepreneurial education. Nordisk Pedagogik, Vol. 26, 212–228 Oslo. ISSN 0901-8050.

Korhonen, M. 2012. Yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä kaikille? Uusliberalistinen hallinta, koulutettavuus ja sosiaaliset erot peruskoulun yrittäjyyskasvatuksessa. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto, Joensuu. Joensuu: Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology; 29.

Malinen, A. 2000. Towards the essence of adult experiential learning. A reading of the theories of Knowles, Kolb, Mezirow, Revans and Schön. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. SoPhi 49. Jyväskylän yliopisto.

Manninen, J., Burman, A., Koivunen, A., Kuittinen, E., Luukannel, S., Passi, S. & Särkkä, H. 2007. Oppimista tukevat ympäristöt. Johdatus oppimisympäristöajatteluun. Opetushallitus. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala 2007.

Mezirow, J. (toim.). 1996. Uudistava oppiminen. Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Oppimateriaaleja 23. Painotalo Miktor. Helsinki.

Niemi, H. (2016). Academic and practical: Research based teacher education in Finland. In B. Moon (Ed.), Do universities have a role in the education and training of teachers? An international analysis of policy and practice (pp. 19–34). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

OECD.2017. PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being, PISA, OECD Publishing, Paris. Luettavissa: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264273856-en> [viitattu 15.4.2017].

Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Painopaikka: Next Print Oy, Helsinki 2016. Luettavissa: http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf [viitattu 3.5.2017].

Opetushallitus. 2015. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015. Opetushallitus. Painopaikka: Next Print Oy, Helsinki 2015. Luettavissa: http://www.oph.fi/download/172124_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf [viitattu 27.4.2017].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Yrittäjyyslinjaukset koulutukseen. Luettavissa: <http://minedu.fi/documents/1410845/4363643/yrittajyyslinjaukset-koulutukseen-okm-2017.pdf/> [viitattu 25.4.2017].

Opetusministeriö. 2009. Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2009:7. Luettavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78869/opm07.pdf?sequence=1> [viitattu 15.4.2017].

Rose, N. 1999. Powers of freedom. Reframing political thought. Cambridge: Cambridge University Press.

Ruskovaara, E. 2014. Entrepreneurship Education in Basic and Upper Secondary Education – Measurement and Empirical Evidence. Väitöskirja. Lappeenranta teknillinen yliopisto, Kauppakorkeakoulu / Lappeenranta University of Technology, LUT School of Business. Luettavissa: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/101021/V%C3%A4ikk%C3%A4ri%20Ruskovaara%20A4.pdf?sequence=2> [viitattu 5.4.2017].

Schulte-Tenckhoff, I. 2015. Homo Cooperans: Lessons from Anthropology. In H. Henry, P. Hytinkoski, T. Klén (eds.) Customizing a Patchwork Quilt: Consolidating Co-operative Studies Within the Schools and Universities. Helsinki: University of Helsinki Ruralia Institute Publications. Series Publications 34. Luettavissa: <http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/Publications34.pdf> [viitattu 4.5.2017].

Sahlberg, P. 2015. Finnish lessons 2.0 Teachers College Press. Columbia University, NY & Eurospan, London.

Tiikkala, A. 2013. Yrittäjyyskasvatuksen arvoja etsimässä. Design-tutkimus opettajankoulutuksen opetussuunnitelmien kehittämisessä. Turun yliopiston julkaisuja C: 368. Annales Universitatis Turkuensis. Turun yliopisto. Luettavissa: <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/92372/AnnalesC368TiikkalaVK.pdf?sequence=2> [viitattu 15.4.2017].

Troberg, E. & Hytinkoski, P. 2018 (julkaistaan). Opas opiskelijaosuuskunnan perustamiseen ja johtamiseen. Pellervo-seura

Rustagi, D., Engel, S. & Kosfeld, M. 2010. Conditional Cooperation and Costly Monitoring Explain Success in Forest Commons Management. Science 12 November 2010: Vol. 330. no. 6006, 961–965.

OPISKELIJAYRITTÄJYYS AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA

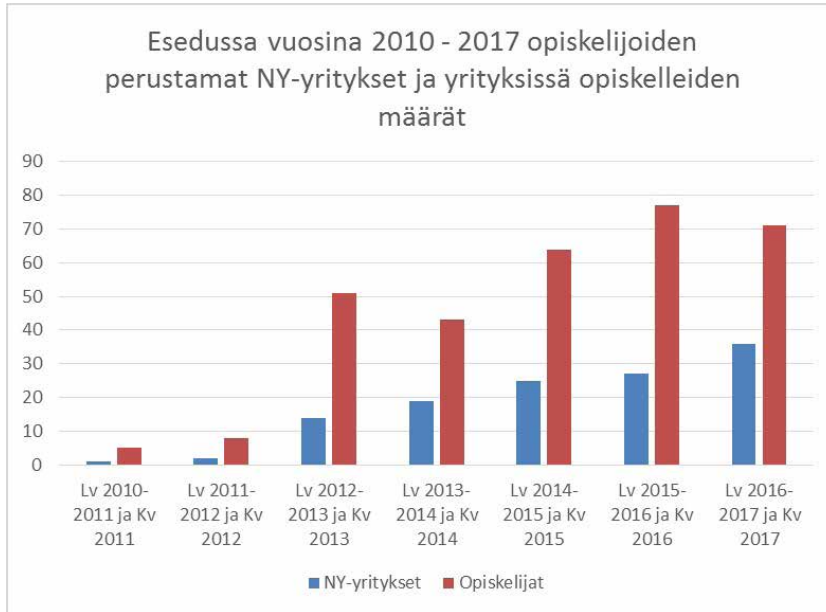
Taisto Hirvonen

TAUSTA

Shake-hankkeessa Etelä-Savon ammattiopiston (Esedu) toiminnan ydin on kehittää opiskelijayrittäjyyttä yhteistyössä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) kanssa. Esedussa on toiminut vuodesta 2011 lähtien kasvava määrä NY-yrityksiä NY vuosi yrittäjänä -ohjelman mukaisesti. Lukuvuoden 2016–2017 ja alkuvuoden 2017 aikana on perustettu jo yhteensä 36 uutta NY-yritystä, joten Esedun opiskelijoiden pyörittämien NY-yritysten kokonaismäärä on ylittänyt jo reilusti 100 yrityksen virstanpylvään, ks. taulukko 1. Osuuskuntia on ollut vuosien varrella toiminnassa yhteensä 2 ja harjoitusyrityksiä 1. NY-yrittäjyydestä on muodostunut toimiva opiskelijayrittäjyyden toteutusmuoto, joten oli luontevaa ottaa NY-yrittäjyyden edelleen kehittäminen osaksi hankkeen toimenpiteitä.

Taulukko 1. *Esedun opiskelijoiden perustamat NY-yritykset vuosina 2010–2017.*

Ajanjakso	NY-yritykset	Opiskelijat
Lukuvuosi 2010 - 2011 ja kalenterivuosi 2011	1	5
Lukuvuosi 2011 - 2012 ja kalenterivuosi 2012	2	8
Lukuvuosi 2012 - 2013 ja kalenterivuosi 2013	14	51
Lukuvuosi 2013 - 2014 ja kalenterivuosi 2014	19	43
Lukuvuosi 2014 - 2015 ja kalenterivuosi 2015	25	64
Lukuvuosi 2015 - 2016 ja kalenterivuosi 2016	27	77
Lukuvuosi 2016 - 2017 ja kalenterivuosi 2017	36	71
	124	319

Kuva 1. Esedun NY-yrittäjyyden kehitystrendi vuosina 2010–2017.

YRITTÄJYYSKASVATUS, YRITTÄJYYS JA OPISKELIJAYRITTÄJYYS

Opiskelijayrittäjyydestä puhuttaessa on hyvä avata hieman mitä yrittäjyydellä, yrittäjyyskasvatuksella ja opiskelijayrittäjyydellä tarkoitetaan, ja miten nykytilanteeseen on päädytty. Maaliskuussa julkaistussa ”Yrittäjyyslinjaukset 2017” on syvennetty OKM:n 2009 julkaisemia Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivoja tukeutumalla suuntaviivojen toteutumisen arviointiraporttiin ja lukuisiin taustadokumentteihin sekä asiantuntijoiden näkemyksiin. Yrittäjyyslinjausten määritelmän mukaan **yrittäjyys on mahdollisuuksien havainnointia ja niihin tarttumista sekä kykyä muuttaa ideat sellaiseksi toiminnaksi, joka tuottaa taloudellista, kulttuurista, sosiaalista tai yhteiskunnallista arvoa.**

Yrittäjyyslinjausten määrittelyn mukaan **yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on yrittäjyyteen liittyvien myönteisten asenteiden lisääminen, yrittäjyyteen liittyvien tietojen ja taitojen kehittäminen, uuden yrittäjyyden aikaansaaminen, yrittäjien ja yritysten henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä yritysten tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen.**

Yrittäjyyskasvatuksessa tärkeää on kokeileminen, toiminnallisuus, tekemällä oppiminen, projektimaiset työtavat, yritysysteistyö sekä yrittäjyyteen liittyvät tehtävät ja kokemukset. Oman käsitykseni mukaan **opiskelijayrittäjyydellä tarkoitetaan** näiden kahden edellä mainitun, eli yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen, toteuttamista osana opiskelua. Opiskelijat ideoivat, kehittävät ja toteuttavat opetus suunnitelmien tavoitteiden pohjalta yritystoimintaa, joko virtuaalista tai todellista, jossa heidän omat yrittäjyyteen liittyvät tietonsa ja taitonsa kehittyvät.

Yrittäjyyslinjausten tavoitteena on kehittää opetusta vastaamaan työelämän osaamistarpeita, joten opiskelijayrittäjyydellä ja sen kehittämisellä on tärkeä rooli vastattaessa tulevaisuuden osaamishaasteisiin. Tulevaisuudessa yrittäjyys ja itsensä työllistäminen ovat yhä useamman työmuoto.

OPISKELIJAYRITTÄJYYDEN TOTEUTUSMENETELMIÄ

Opiskelijayrittäjyyttä voidaan toteuttaa monilla eri tavoilla. Olen avannut tässä yhteydessä kolmea usein käytettyä menetelmää, eli FINPECin harjoitusyritystä, NY-yritystä ja osuuskuntaa. Näistä henkilökohtaisesti eniten kokemusta minulla on ammatillisen 2. asteen NY-yrityksistä ja 2. asteen sekä korkea-asteen osuuskunnista, joiden toiminnassa olen ollut mukana aina perustamisesta lopettamiseen saakka.

Harjoitusyritykset

Wikipedian mukaan *harjoitusyritys on opiskelijoiden perustama, oikeaa yritystoimintaa jäljittelevä yritys, jonka taustalla ja tukena toimii todellinen yritys. Harjoitusyritykset käyvät keskenään kauppaa maailmanlaajuisessa harjoitusyritysverkossa, joka käsittää yli 40 maata ja tuhansia harjoitusyrityksiä. Toiminnan tavoitteena on opettaa oma-aloitteisuutta ja itsenäisyyttä sekä antaa yrityksen perustamiseen ja toimintaan liittyvää osaamista. Harjoitusyritysten kansainvälinen verkosto on nimeltään EUROPEN. Suomessa toimintaa ylläpitää FINPEC. (Wikipedia, 2017).*

Kyseessä on nimensä mukaisesti harjoitusyritys, jonka tuotteet ja palvelut ovat virtuaalisia, myös raha on laskennallista. Asiakkaina ja kumppaneina ovat muut verkostossa toimivat harjoitusyritykset, joten yritystoiminnasta muodostuu parhaimmillaan laajaa kansainvälistä verkostotoimintaa.

Hyvinä puolina harjoitusyrityksissä on nähty mm. taloushallinnon kokonaisuuden ymmärtäminen, eli miten asiat vaikuttavat toisiinsa, sekä yritystoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta saadut kokemukset.

NY-yrittäjyys

Nuori Yrittäjyys ry (NY) on voittoa tavoittelematon yhdistys, joka tukee yrittäjyyskasvatusta. NY on osa kansainvälistä Junior Achievement (JA) -verkostoa, joka puolestaan on maailman laajin yrittäjyys- ja kuluttajakasvatusta nuorille tarjoava organisaatio. Nuori Yrittäjyys ry:n ylläpitämät NY-ohjelmat muodostavat yrittäjyyskasvatuksen polku -kokonaisuuden peruskoulusta korkea-asteelle. (Nuori Yrittäjyys, 2017).

NY Vuosi yrittäjänä -ohjelma on suunnattu peruskoulun 9.-luokkalaisille sekä lukion ja ammatillisen toisen asteen opiskelijoille. Opinto-ohjelmassa perustetaan joko lukuvuoden tai kalenterivuoden ajaksi oikealla rahalla toimiva miniyritys, jota kutsutaan yleisesti NY-yritykseksi. Oppilaat/opiskelijat suunnittelevat ja toteuttavat luku- tai kalenterivuoden aikana yrityksen kaikki vaiheet perustamisesta yrityksen hallittuun lopettamiseen.

NY-yrityksellä ei ole omaa Y-tunnusta, vaan se voi käyttää luvan saatuaan joko taustaoppilaitoksen tai Nuori Yrittäjyys ry:n Y-tunnusta. Mahdollista on käyttää myös oppilaitokseen perustetun osuuskunnan Y-tunnusta silloin, kun NY-yritykset toteuttavat osuuskunnan sääntöjen mukaista yritystoimintaa.

NY-yritys toimii oikealla rahalla ja myy tuotteitaan tai palveluitaan hankkimilleen asiakkaille, jolloin NY-yritys on juridisessa ja taloudellisessa vastuussa omasta toiminnastaan. Verotuksessa toiminta rinnastetaan itsenäiseen tulonhankkimistoimintaan, jolloin tuloveroa maksetaan henkilökohtaisen veroprosentin mukaisesti. (Vuosi Yrittäjänä, 2017).

Osuuskuntayrittäjyys

Osuuskunta on yksi virallisista yritysmuodoista osakeyhtiön, toiminimen, kommandiittiyhtiön ja avoimen yhtiön rinnalla. Osuuskunnan voi perustaa yksin tai useamman henkilön voimin, myös yhteisöt ja yritykset voivat olla perustajajäseniä. Yleensä osuuskunnan perustajajäseniä on 7 tai enemmän, jolloin perustajajäseniä ei katsota yrittäjiksi vaan henkilöjäsenten palkansaajastatus säilyy.

Osuuskuntayrittämisessä käytäntönä on usein se, että henkilö ei perusta yritystä vaan liittyy olemassa olevan osuuskunnan jäseneksi. Jäsenyys edellyttää osuuskunnan määrittämän jäsenmaksun suorittamista osuuskunnan tilille. Osuuskunnan jäsenenä työn suorittaja laskuttaa asiakasta osuuskunnan kautta osuuskunnan Y-tunnuksella, minkä jälkeen osuuskunta tilittää rahat palkan

muodossa osuuskunnan jäsenelle. Tällöin osuuskunta toimii jäseniensä työnantajana, jolloin muun muassa kirjanpito, laskutus, sosiaaliturvan maksaminen ja vakuutusten ottaminen tapahtuvat osuuskunnan kautta.

Osuuskunnasta erottaessa osuuskunta maksaa osuuspääoman, eli jäsenen sijoittaman pääoman takaisin. (Tuotantotalouden verstaas, 2017). Osuuskuntayrittäjyys on yleisesti käytössä oppilaitoksissa, joissa opiskelijoiden tuottamia hyödykkeitä (tuotteet ja palvelut) tuotetaan osana opiskelua ja myydään osuuskunnan kautta.

KOKEMUKSIA OPISKELIJAYRITTÄJYYDESTÄ

Olen kuvannut tässä osuudessa NY-yritysten ja opiskelijaosuuskuntien toimintaan liittyviä näkemyksiäni, jotka ovat muodostuneet yli 15 vuoden aikana toimieksani yrittäjyyden opettajana ja opiskelijayrittäjyyden kehittämistehtävissä Hämeen ammattikorkeakoulussa ja Etelä-Savon ammattiopistossa.

Hyödyt

Opiskelijalle yrittäjyys tuo mm. omakohtaiseen kokemukseen perustuvaa yrittäjyysosaamista, ideointitaitoa, ryhmätyötaitoa, vastuullisuutta, kohonnutta itsetuntoa, ongelmanratkaisutaitoja, kustannusten syntyminen ymmärtämistä, optimointiosaamista, riskien hallinta-osaamista, hinnoitteluosaamista, asiakaspalveluosaamista, yrityksen hallinnointiosaamista, kirjanpito-osaamista, suunnitteluosaamista, projektin-hallintaosaamista, neuvottelutaitoja sekä parempaa opiskelumotivaatiota ja rohkeutta, mahdollisuuksia verkostoitua ja yritystoiminnan onnistuessa rahaa.

Yritystoiminnassa mukana olleet opiskelijat parantavat omia työllistymismahdollisuuksiaan saatuaan kokemusta ja valmiuksia oman yritystoiminnan aloittamiseen tutkintoon valmistumisen jälkeen. Yritykset arvostavat työntekijöidensä yrittäjämäistä asennetta ja yrittäjyyteen liittyviä tietoja ja taitoja, joten myös sitä kautta työllistymismahdollisuudet paranevat.

Opettaja hyötyy opiskelijayrityksen ohjaamisesta mm. saamalla yrittäjyys-, ohjaus- ja ideointiosaamista, neuvottelutaitoja, uusia verkostoja, kokemusta uudenlaisista opetusmenetelmistä sekä yritystoiminnan onnistuessa positiivista mainetta ja kunniaa. Opettaja saa mahdollisuuden irrottautua perinteisestä opetuksesta ja samalla vaihtelua arkipäivään. Unohtaa ei voi myöskään sitä nautintoa, jota motivoituneet ja innokkaat yrittäjä-opiskelijat opettajalleen tuottavat.

Oppilaitokselle opiskelijayrittäjyys tuo kustannustehokkaita opetusmenetelmiä, uudistumista, näkyvyyttä ja arvostusta, motivoituneita opiskelijoita, lyhyempiä opiskeluaikoja, yhteiskunnallista arvostusta, vetovoimaa ja houkuttelevuutta. Samalla kun opetus siirtyy kentälle, pienenevät oppilaitoksen tilatarpeet. Parhaimmillaan yhteistyössä opiskelijayrittäjyyden kanssa yhteiset palvelut voidaan tuottaa tehokkaammin ja monipuolisemmin.

Innovaatiot, syntykö niitä? ”*Innovaatio eli uudennos on jokin uusi tai olennaisesti paranneltu, taloudellisesti hyödyllinen tuote, prosessi, palvelu tai keksintö. Innovaatio voidaan ymmärtää ideana, käytäntönä tai esineenä, jota yksilöt pitävät uutena.*” (Wikipedia, 2017).

Edellä kuvatun innovaation määritelmän mukaisia innovaatioita syntyy opiskelijayrityksissä samalla lailla kuin muissakin yrityksissä. Oleellista on, että parannellaan jo olemassa olevia käytäntöjä, tuotteita tai palveluja, tai ideoidaan kokonaan uudenlaisia.

Opiskelussa ja opiskelijayrittäjyydessä yksi tärkeimmistä motivaatiotekijöistä on se, että pääsee itse ideoimaan ja suunnittelemaan oppimistehtäviään. Ilmiöpohjainen pedagogiikka pohjautuu hyvin pitkälti juuri tähän. Opiskelijat ovat alusta lähtien mukana suunnittelemassa omia oppimisprojektejaan, jolloin he myös sitoutuvat paremmin niiden toteutukseen.

NY-yrittäjyydessä ilmiöpohjaisuus toteutuu erinomaisesti, sillä ennen NY-yrityksen perustamista ideoidaan mahdollista yritystoimintaa kysymysten *mitä, kenelle* ja *miten* pohjalta. Useamman opiskelijan ryhmäytymisessä ennen ideointia on tärkeää sopia tasa-arvoisesta käyttäytymisestä, jotta jokaisen tuottamia ideoita pidetään yhtä tärkeinä, ja joiden pohjalta yhdessä päätetään, millaista yritystoimintaa tavoitellaan.

Osuuskunnan perustajat ovat yritysideaan valinnassa samassa asemassa kuin NY-yrittäjät, mutta koska toiminnasta on tarkoitus tehdä pitkäkestoista, tulee idean olla kestävämpi ja laaja-alaisempi, jotta se kantaa useita vuosia tai jopa vuosikymmeniä. Yritysidea kuvataan osuuskunnan säännöissä, joita ei yleensä muuteta osuuskunnan perustamisen jälkeen kuin erittäin pakottavista syistä.

Myöhemmin osuuskunnan jäseniksi tulevien tulee perustaa toimintansa osuuskunnan sääntöihin, jolloin saatetaan menettää mahdollisuudet toteuttaa omaa ideaa. Viisaasti laaditut osuuskunnan säännöt mahdollistavat esimerkiksi NY-yritysten toiminnan osuuskunnan kautta niin, että omia yritysideoita voidaan toteuttaa varsin monialaisesti ja monimuotoisesti.

Opiskelijoiden yrittäjäysvalmiudet

NY-yrityksen perustamisessa avainasemassa ovat opiskelijat, joita ohjaa toimintaan perehtynyt opettaja. Opiskelijat sopivat yhteisistä pelisäännöistä, ideoivat ja suunnittelevat tulevaa yritystoimintaa ja toteuttavat sitä varsin itsenäisesti. Ohjaavan opettajan tehtävänä on tukea ja ohjata opiskelijoita tarpeen mukaan sekä huolehtia siitä, että yritystoiminta on osa opiskelua, jolloin yritystoiminnan kautta osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan.

Opiskelijaosuuskunnan perustamisessa ja sitä kautta toiminnan jatkuvuuden varmistamisessa on tärkeää, että opiskelijoiden ohella mukana on osuuskunta-toimintaan hyvin perehtyneitä henkilöitä. Osuuskunnan perustajajäsenenä on syytä olla opiskelijoiden lisäksi osuuskuntatoimintaan perehtyneitä henkilöitä ja mielellään myös taustaoppilaitos ja muita oppilaitoksen tärkeimpiä sidosryhmiä yhteisöjäsenenä. Opiskelijoiden perustamat osuuskunnat, joiden perustamista on tukenut ainoastaan yksi asiasta innostunut opettaja, eivät ole kovinkaan usein jatkaneet toimintaansa sen jälkeen, kun perustajajäsenenä olleet opiskelijat ovat valmistuneet. Uusien jäsenien hankinta ja sitä kautta toiminnan jatkon turvaaminen ovat osoittautuneet usein ylivoimaiseksi haasteeksi.

Opiskelijoilta vaaditaan terveen itsetunnon ohella itseohjautuvuutta, innostusta ja vastuullisuutta. Yrityksen perustamisvaiheessa opiskelijoilla tulee olla perustiedot yrittäjäydestä eli siitä, mitä yrittäjäys tarkoittaa ja mitä mahdollisuuksia ja haasteita se tuo. Tämän lisäksi opiskelijoiden tulee tietää kyseisen yritysmuodon erityispiirteet mm. perustamisen ja yritystoiminnan osalta ja mistä tai keneltä voi saada lisätietoa ja tukea. Se, miten yritystoiminnan kautta saatu tieto-taito edistää opetussuunnitelman mukaista oppimista ja osaamisen kertymistä, on myös oltava opiskelijoiden tiedossa.

Yrityksen perustaminen ja yritystoiminnan toteuttaminen

Perus- ja ammatillisella 2. asteella opiskelijayrityksen perustamisvaiheessa on tärkeää ottaa huomioon opiskelijoiden nuori ikä ja varsin vähäinen työelämäkokemus. Yritystoiminnalle ei pidä asettaa liian suuria tavoitteita. Yrittäjäysopintojen suunnittelussa on huomioitava se, että jo pienimuotoinen opiskelijoiden pyörittämä yritystoiminta tarvitsee riittäviä edellytyksiä mm. tilojen, laitteiden ja ajan käytölle. Koulun tai oppilaitoksen johdon suhtautuminen opiskelijayrittäjäyteen on myös tärkeää. Ilman johdon selkeää tukea on vaikea toimia ja kehittää opiskelijayrittäjäyttä.

Yrityksen perustaminen on opiskelijoille uusi asia, ja monenlaista haastetta tulee eteen. Esimerkiksi erilaiset tukitoimet, kuten koulun tai oppilaitoksen tilojen ja laitteiden käyttömahdollisuudet ja käytöstä aiheutuvien kustannusten korvaus tulee selvittää, mikäli yritystoiminnan on tarkoitus toteutua koulupäivien aikana. Innostusta, kokeilunhalua ja itsensä peliin laittamista tarvitaan, jotta yritys-ideasta saadaan toimiva ja että yrittäjyydestä saadaan runsaasti kokemusperäistä osaamista. Osuuskunnan perustamisessa tulee huomioida edellisten lisäksi toiminnan jatkuvuus.

NY-yrityksissä opiskelijat päättävät keskenään rooleista ja niihin liittyvistä vastuista. Kullakin yrityksellä on operatiivisesta toiminnasta vastaava toimitusjohtaja, jolla on tilinkäyttöoikeus joko yksin tai yhdessä muiden kanssa. Hallituksen puheenjohtaja vastaa yleensä yrityksen taloudesta, valmistelee ja kutsuu hallituksen kokoukset koolle. Lisäksi on muita rooleja, kuten markkinointi- tai myyntipäällikkö, tuotantopäällikkö ja kirjanpitäjä. Tuotteiden ja palveluiden tuottamiseen osallistuvat kaikki yrityksen jäsenet riippumatta roolista. Rooleista ja keskeisistä vastuista päätetään hallituksen kokouksissa, ja nämä päätökset kirjataan kunkin kokouksen pöytäkirjaan.

Opiskelijaosauuskunnissa on käytössä vastaavia rooleja, joihin henkilöt nimetään virallisesti osuuskuntalain mukaisesti. Käytäntönä on usein se, että hallitustyöskentelyyn osallistutaan kaksivuotiskaudelle siten, että puolet hallituksen jäsenistä on vuosittain erovuorossa. Hallituksessa voi olla myös ulkopuolinen neuvonantaja, joka ei ole varsinainen hallituksen jäsen eikä siten osallistu päätöksentekoon. Näillä pyritään varmistamaan osuuskunnan päätöksentekokyky ja toiminnan jatkuvuus.

Jäsenet, jotka eivät ole mukana hallitustyöskentelyssä, voivat olla mukana erilaisissa kehittämistyöryhmissä. Tällä pyritään siihen, että jokaisella jäsenellä olisi suurempi mahdollisuus vaikuttaa osuuskunnan toimintaan ja saada kokemusta yrityksessä toimimisesta. Tuotteiden ja palveluiden tuottamiseen osallistuvat kaikki, tosin suuremmissa osuuskunnissa ei etenkin toimitusjohtajan eikä hallituksen puheenjohtajan aika tahdo tähän enää riittää.

NY-yritystä perustettaessa laaditaan valmiille pohjalle yhteistyösopimus, jossa sovitaan mm. tasa-arvoisesta ryhmätyöskentelystä ja eettisestä käyttäytymisestä. Yrityksen perustamissopimuksessa sovitaan mm. yrityksen jäsenten oikeuksista ja velvollisuuksista, mahdollisesta erottamisesta ja nettotulojen jakolinjauksista. Näitä sopimuksia tarvitaan ennakoimaan tulevaa ja ehkäisemään erilaisia ongelmatilanteita.

Osuuskuntalakiin perustuvat osuuskunnan säännöt ovat virallinen asiakirja, joka osaltaan ohjaa ja sitoo toimintaa. Säännöissä on määritelty yrityksen nimen ja liiketoiminnan tarkoituksen ohella kotikunta ja myös muita yritystoimintaa ohjaavia asioita. Lain mukaan osuuskunnan perustamissopimuksessa on oltava perustamissopimuksen päivämäärä, kaikki perustajajäsenet ja kunkin merkitsemät osuudet, osuudesta osuuskunnalle maksettava määrä, osuuden maksuaika sekä osuuskunnan hallituksen jäsenet. Lisäksi perustamissopimuksessa on mainittava mm. osuuskunnan säännöt, määräys tilikaudesta, ellei siitä ole mainintaa säännöissä, osuuskunnan toimitusjohtaja, tilintarkastajat ja mahdolliset toiminnan-tarkastajat.

Opiskelijayrittäjyyteen liittyviä haasteita ja ratkaisuja

Opiskelijayrittäjyydessä opiskelijoihin liittyviä haasteita ovat mm. opiskelijoiden itselleen asettamat liian suuret odotukset, sitoutuminen ja vastuullisuus. Yritystoiminta tulisi suhteuttaa osaamiseen ja käytettävissä olevaan aikaan, jotta kaikista asiakaslupauksista selvittää. Yritystoiminnassa tarvitaan vahvaa sitoutumista ja vastuullisuutta, jota ei aina osata ennalta tiedostaa.

Yrittäjämäinen asenne vie eteenpäin, vaikka odottamattomiakin haasteita tulee eteen. Yksi merkittävä virstanpylväs on se ensimmäinen maksava asiakas. Ilman markkinointia ja myyntiä jää tuote tai palvelu pöytälaatikkoon. Hyvällä markkinoinnilla ja myynnillä päästään pitkälle, mutta jos tuote tai palvelu ei ole asiakkaita kiinnostava, jäävät asiakassuhteet vähäisiksi tai kokonaan toteutumatta. Hyvät asiakassuhteet ja verkostot luovat pohjaa yritystoiminnan jatkumiselle. Opiskelijayrittäjyyteen sisältyy tekemisen ja kokemusten kautta tapahtuva osaamisen lisääminen, joten yritystoimintaa ohjaavan opettajan ohjausosaaminen ja käytettävissä olevat resurssit ovat yritystoiminnan kannalta merkittävässä roolissa. Opettajan tulee myös sitoutua tehtäväänsä ja omata rohkeutta uudelleenlaiseen opettajuuteen, jossa omat kokemukset yrittäjyydestä ja yrittäjyyteen kannustava asenne tuovat helpotusta.

Haastetta tuovat myös ajankäyttöön ja priorisointiin liittyvät asiat sekä opetus-suunnitelmiin kirjatut tavoitteet. Opiskelijoiden kohdalla yhdeksi ratkaistavaksi lisähaasteeksi saattaa muodostua tukiviidakossa selviytyminen silloin, kun yritystoiminnasta syntyy merkittäviä nettotuloja.

Osuuskuntayrittäjyyden yksi merkittävimmistä haasteista on toiminnan jatkuvuus. Perustajajäsenet ovat useimmiten sitoutuneita, mutta miten osuuskuntaan saadaan liittymään uusia sitoutuneita jäseniä? Yksi ratkaisu voisi olla se,

että oppilaitokseen perustettu osuuskunta luo eräänlaisen sateenvarjon kaikelle oppilaitoksessa tapahtuvalle yritystoiminnalle. Ratkaisumallissa mahdollistetaan mm. NY-yrittäjyys osana osuuskunnan toimintaa. Tällöin NY-yritykset liittyvät osuuskuntaan, toimivat osuuskunnan Y-tunnuksella ja maksavat osuuskunnalle saamistaan palveluista. Pitkään toimintaansa jatkanut osuuskunta tunnetaan laajalti, ja se helpottaa NY-yrityksiä mm. asiakkaiden hankinnassa, mikä on varsin haasteellista lyhyen toimintakauden aikana. Parhaimmillaan osuuskuntaan kertyvä kokemus ja osaaminen ovat kaikkien opiskelijoiden ja opettajien hyödynnettävissä. Tässä kohtaa herää kysymys, voisiko osuuskuntaa hyödyntää myös oppilaitoksen henkilöstön osaamispalveluiden tuottamisessa siten, että esimerkiksi osuuskuntaan liittynyt osa-aikainen opettaja voisi tarjota omaa osaamistaan oppilaitoksen ulkopuolelle?

YHTEENVETOA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Opiskelijayrittäjyyden avulla on erinomaiset mahdollisuudet lisätä yrittäjyyteen liittyviä myönteisiä asenteita ja yrittäjyysosaamista sekä uutta yrittäjyyttä. Onnistumiset tuotteiden ja palveluiden suunnittelussa, tuottamisessa ja markkinoinnissa tuovat maksavia asiakkaita ja sitä kautta myönteisiä yrittäjyyskokemuksia. Jotta tähän päästään, on perustiedot yrittäjyydestä oltava hallussa ja yrityksen perustamiseen liittyvä prosessi osattava. Opiskelijat tarvitsevat ennen yrityksen perustamista ja sen jälkeen perehdytystä ja tukea, jota esimerkiksi koulun tai oppilaitoksen asiantunteva henkilöstö voi antaa.

Tarvitaan opetussuunnitelmien suomia mahdollisuuksia, oppilaitoskohtaisia yrittäjyyteen liittyviä suunnitelmia ja prosesseja sekä yrittäjyysosaamista, jotka kanavoidaan opiskelijayrittäjyyden edistämiseen. Yhteistyössä saadaan tuotettua sellaisia ratkaisuja, joista syntyy opiskelijoille, opettajille ja muulle henkilöstölle myönteisiä kokemuksia.

LÄHTEET

Nuori yrittäjyys, 2017. WWW-dokumentti. Nuori Yrittäjyys. <https://nuoriyrittajyys.fi/nuori-yrittajyys/> 13.7.2017. Ei päivitystietoja.

NY Vuosi Yrittäjänä, 2017. WWW-dokumentti. NY Vuosi Yrittäjänä-ohjelma. (<http://nyvuosiyrittajana.fi/ohjelmasta/> 13.7.2017. Ei päivitystietoja.

Tuotantotalouden verstaas, 2017. WWW-dokumentti. Osuuskunta ja osuuskuntayrittämisen edut. <http://www.tuotantotalous.com/osuuskunta-ja-osuuskuntayrittamisen-edut/>. 13.7.2017. Ei päivitystietoja.

Wikipedia, 2017. WWW-dokumentti. Harjoitusyritys. (<https://fi.wikipedia.org/wiki/Harjoitusyritys>). 13.7.2017. Ei päivitystietoja.

SPARRAUSTA JA KOKEILUJA YLI OPPILAITOSRAJOJEN

Kristiina Kinnunen & Anna-Maija Torniainen

Työelämässä tarvitaan yhä enemmän yrittäjämäistä asennetta, kokeilunhalua, rohkeutta ja epämukavuusalueella toimimista. Jatkuvat muutokset toimintaympäristössä luovat muutostarpeita olemassa oleviin toimintatapoihin. Yksi ratkaisu uusien toimintamallien löytämiseen ovat ketterät kokeilut. Kokeilemalla voidaan löytää uusia, sopivia ja tehokkaampia toimintatapoja ja ratkaisuja niin työelämään kuin uudistuvaan koulutukseen.

Rohkeiden ja ketterien kokeilujen kautta haetaan myös uusi suuntia ja yhtymäkohtia yrittäjyydelle sekä tiiviimpää yhteistyötä oppilaitosten välille ja yritys yhteistyölle. Shake-hankkeessa rakennetaan uudenlaista opintomallia oppilaitosten (ammattiopisto ja ammattikorkeakoulu) välisenä yhteistyönä. Tavoitteena on lisätä eri kouluasteiden opiskelijoiden ja opetushenkilöstön yrittäjyys-, työelämä- ja innovaatio-osaamista ja luoda jatkumoa innovaatioista kaupalliseksi tuotteeksi sekä yritystoiminnaksi. Hankkeen aikana testataan ja kokeillaan oppilaitosten välisen yhteistyön mahdollisuuksia erilaisilla tapahtumilla ja toteutuksilla, jotta löydettäisiin toimiva yhteinen opinnollistettava malli yhteiseen oppilaitosten väliseen jatkuvaan toteutukseen.

Tässä artikkelissa kuvataan hankkeessa syksyn 2016 ja kevään 2017 aikana toteutettuja malleja. Aluksi pureudumme yrittäjyyskasvatukseen ja yrittäjämäiseen toimintakulttuuriin, minkä jälkeen kuvaamme yksityiskohtaisemmin Shake-hankkeessa toteutettuja opintomalli-kokeiluja.

YRITTÄJYYSKASVATUS JA KOULUTUKSEN MUUTTUVAT TUULET

Yrittäjyyskasvatusta ja myönteistä suhtautumista yrittäjyyteen sekä yrittäjämäiseen käyttäytymiseen pyritään edistämään koulutuksen kaikilla tasoilla. Keväällä 2017 opetus- ja kulttuuriministeriön julkistamissa yrittäjyyslinjauksissa toisella asteella ja korkeakouluissa yrittäjyysosaamista syvennetään, ja mukaan tulevat myös yritystoimintaan liittyvät valmiudet. Kyseisten linjausten tarkoituksena

on suunnata, kehittää ja ohjata eri koulutusasteiden yrittäjyyden edistämisen ja yrittäjyyskasvatuksen toimenpiteitä (OKM 2017), sillä tulevaisuuden työ on enemmän yrittäjyyttä, ja yrittäjyyteen sekä yrittäjämäiseen toimintatapaan voi oppia (opetus- ja kulttuuriministeri Grahn-Laasonen, 2017).

Opetus- ja kulttuuriministeriön yrittäjyyslinjauksilla (2017) pyritään lisäämään yrittäjyyteen liittyvää myönteistä asennetta, kehittämään yrittäjyyteen liittyviä tietoja ja taitoja, saamaan aikaan uutta yrittäjyyttä, kehittämään yrittäjien ja yritysten henkilöstön osaamista ja tukemaan yritysten tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa. Linjauksissa yrittäjyys määritetään seuraavasti: *”Yrittäjyys on mahdollisuuksien havainnointia ja niihin tarttumista sekä kykyä muuttaa ideat sellaiseksi toiminnaksi, joka tuottaa taloudellista, kulttuurista, sosiaalista tai yhteiskunnallista arvoa. Yrittäjyyteen ja yrittäjämäisyyteen voi oppia. Nämä pitävät sisällään luovuuden, innovaatiokyvyn, riskienhallinnan ja vastuullisuuden, samoin kuin kyvyn suunnitella, asettaa tavoitteita ja johtaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Yrittäjyysvalmiuksien merkitys korostuu työelämän muutoksessa.”* (OKM:n yrittäjyyslinjaukset 2017.)

Oppilaitosten yrittäjyyskasvatus yrittäjyyden vahvistajana

Yrittäjyyskasvatus on elämässä tarvittavien taitojen ja valmiuksien oppimista, jolla tähdätään kokonaisvaltaiseen asenteen ja taitojen kehittämiseen. Yrittäjyyskasvatus kannustaa yrittäjämäiseen asenteeseen ja yrittäjyyteen. Tärkeintä on, että nuoret pärjäävät elämässä ja löytävät paikkansa työelämästä. Näin luodaan hyvinvointia niin nuorille itselleen, mutta myös koko yhteiskunnalle. (YES ry, 2017).

Toteutuakseen yrittäjyyskasvatus edellyttää yrittäjämäisen toimintakulttuurin johtamista ja kehittämistä, yrittäjämäistä pedagogiikkaa ja opettajuutta sekä näitä tukevien oppimisympäristöjen hyödyntämistä. Yrittäjämäinen toimintakulttuuri on toimintaan osallistavaa, ja avainasioiksi voidaan lukea pedagoginen johtajuus, avoimuus sekä opetushenkilöstön välinen sekä muiden toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö. Yrittäjämäistä oppimiskulttuuria voidaan kuvata erilaisia menetelmiä, tapoja sekä ympäristöjä hyödyntäväksi luottamukseen pohjautuvaksi tavaksi toimia. (OKM:n yrittäjyyslinjaukset 2017).

Vahvuutta yrittäjyyskasvatukselle luo koulutusasteiden ja -alojen välinen yhteistyö. Koulutussektorin lisäksi useat työelämätahot ja järjestöt tukevat ja tekevät yrittäjyyskasvatusta. Yrittäjyyskasvatus noudattaa elinikäisen oppimisen periaatteita, verkostomaista toimintatapaa perustuen tutkittuun tietoon. Yrittäjämäinen toimintakulttuuri edesauttaa innostavan ympäristön luomista ja tavoitteellisen toiminnan rakentamista tukien luovaa, uusiin kokeiluihin kannustavaa ja vuorovai-

kutteista ilmapiiriä. Yrittäjyyskasvatuksessa tärkeitä teemoja ovat kokeileminen, toiminnallisuus, tekemällä oppiminen, projektimaiset työtavat, yritysysteistyö sekä yrittäjyyteen liittyvät tehtävät ja kokemukset. (OKM:n yrittäjyyslinjaukset 2017).

Kokeilujen kautta kohti ideaalia toimintakulttuuria

Kokeilukulttuurin vahvistaminen on hallituksen kärkihankkeita. Sen tavoitteena on löytää innovatiivisia ratkaisuja yhteiskunnan ja palveluiden kehittämiseen. Kunta- ja uudistusministeri Vehviläisen (2017) mukaan kokeiluilla tavoitellaan innovatiivisia ratkaisuja, parannetaan palveluita, edistetään omatoimisuutta ja yrittäjyyttä sekä vahvistetaan alueellista ja paikallista päätöksentekoa ja yhteistyötä kansalaislähtöisiä toimintatapoja hyödyntäen. (Valtioneuvosto, 2017).

Kokeilukulttuuria voidaan kuvata uuden ajattelun kehittämisenä tekemisen, onnistumisen ja epäonnistumisen kautta. Kokeilukulttuuri syntyy halusta, rohkeudesta, ennakkoluulottomuudesta, vuorovaikutteisudesta, luottamuksesta, oppimisesta, uskalluksesta ja mahdollisuuksista kokeilla uusia toimintatapoja. Kokeilukulttuuri edellyttää oppimista, siilojen ylittämistä, osallistamista, uudenlaisten verkostojen hyödyntämistä, vuorovaikutusta sekä rakenteiden ja käytäntöjen haastamista. (OKM:n yrittäjyyslinjaukset 2017; Kokeileva Suomi, 2017).

Kokeilukulttuurissa kokeilulla on alku sekä loppu, ja kokeilussa on usein mukana käyttäjä. Kokeiluissa syntyneitä ideoita kokeillaan käytännössä jo prosessin alkuvaiheessa. Epäonnistumiset ovat tärkeässä roolissa. Kun kokeillaan aidosti uusia tapoja toimia ja kehittää, osa ideoista varmasti osoittautuu odotettua heikommiksi eikä niin toimiviksi käytännössä. Kokeilukulttuuriin liittykin vahvasti ajatus siitä, että kokeilu epäonnistuu vain silloin, kun siitä ei opita mitään. Avainasia onkin, että vaikka idea ei toimitakaan toivotulla tavalla, tehty kokeilu tuottaa kuitenkin oikein toteutettuna aina tietoa, jota tarvitaan jatkokehittämisessä. (Kokeileva Suomi, 2017; OKM:n yrittäjyyslinjaukset 2017).

KETTERILLÄ KOKEILUILLA TOIMIVAAN OPINTOMALLIIN

Syksyn 2016 aikana hankkeessa käynnistettiin oppilaitosysteistyönä uudenlainen kokeilu, jossa Xamkin liiketalouden ja informaatioteknologian opiskelijoista kootut projektiryhmät suunnittelivat ja toteuttivat projektiopintoihin sparraus-session ja Shake-leirin Esedun NY-toiminnassa mukana oleville opiskelijayrittä-

jille. NY-yritykset ovat opiskelijoiden lukuvuodeksi perustamia yrityksiä, jotka toimivat oikean yrityksen tavoin. Xamkin opiskelijat suunnittelivat, kuinka sparata uusia NY-yrittäjiä nimenomaan liiketoiminnan alkuvaiheessa, sillä opiskelijayrittäjät ottivat vielä ensiaskeleitaan yritystoiminnassa.

Projektin toimeksianto syksyn toiminnasta oli Xamkin hanketiimin valmistelema, ja opiskelijoiden roolit projektissa painottuivat koulutuksen tuottaman osaamisen mukaisesti. Hanketiimi koostui hankkeessa toimivista projektipäälliköistä ja koulutusten opettajista. Projektiryhmiltä edellytettiin oma-aloitteisuutta ja vastuunottamista projektinaikaisista tehtävistä ja tapahtumien järjestelyistä sekä yhteistyötä projektiryhmien välillä. Tapahtumien myötä projektiryhmän opiskelijat taas pääsivät kokeilemaan valmentamista ja hyödyntämään opintojensa aikana hankkimaansa osaamista.

Liiketalouden projektiryhmässä oli mukana 7 opiskelijaa, joilla oli kokonaisvastuu tapahtumien järjestelyistä sekä tapahtumien sisältöjen tuottamisesta NY-yrityksiin ja -yrittäjiin liittyen. Informaatioteknologiasta koottu projektiryhmä muodostui 8 opiskelijasta, jotka puolestaan vastasivat tapahtumien kuvauksesta ja osallistuivat myös oman koulutuksensa sisällön näkökulmasta NY-yrittäjien sparraukseen. Projektiryhmät valitsivat keskuudestaan ryhmävastaavat, jotka olivat vastuussa viestinnästä ja tiedonkulusta ryhmien välillä. Hanketiimi piti opiskelijoiden kanssa jatkuvasti yhteyttä koskien suunnittelun etenemisestä ja ohjasi projektiryhmiä valmistautumisessa tapahtumien järjestelyihin. Syksyn aikana testattiin myös uudenlaisia tapoja esimerkiksi projektiryhmän opiskelijoiden toiminnan arvioinnissa. Arvioinnin pohjaksi opiskelijat tuottivat videon, jossa he pohtivat omaa ja ryhmänsä työskentelyä projektin aikana.

Ensimmäinen toteutettu tapahtuma oli Xamkin tiloissa järjestetty sparrausessio, jossa Esedun NY-yrittäjät pohtivat projektiryhmän opiskelijoiden valmennuksessa oman yrityksensä vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia SWOT-analyysin avulla. Myöhemmin sparrausessiossa käsittelemään otettiin yritysten hissipuheet, joita kehiteltiin ja hiottiin ryhmissä sekä lopulta kuvattiin myöhempää arviointia varten. Syksyille suunniteltu toinen sparrausessio kariutui vähäisen osallistujamäärän vuoksi. NY-yrittäjät suorittivat harjoittelujaksoa samanaikaisesti, eikä aikataulujen päällekkäisyyteen pystytty enää vaikuttamaan. Edelleen tapahtumiin osallistuminen oli täysin vapaaehtoista, eikä riittävää kiinnostusta opiskelijayrittäjien puolelta valitettavasti löytynyt. Sparrausession sisällön suunnittelu oli kuitenkin jo aloitettu ja sitä päätettiin hyödyntää myöhemmin järjestettävällä Shake-leirillä.

Shake-leiri toteutettiin Kalevankangas Areenalla marraskuussa 2016. Leirille osallistuivat sekä Esedun ensimmäisen vuoden merkonomiopiskelijat että NY-yrittäjiä. Alkututustumisten ja esittelyiden jälkeen leirillä järjestettiin aamupäivällä markkinointia ja viestintää käsittelevä luento Jukurit – liigatarinan rakentamisesta ja toteutuksesta. Luennoitsijoina olivat Jukurit Oy:n markkinointipäällikkö Joni Vesalainen ja viestintäpäällikkö Eero Tuominen.

Kuva 1. Jukureiden markkinointipäällikkö Joni Vesalainen kertoi Jukureiden liigatarinan rakentamisesta (kuva: Anna-Maija Torniainen).

Ohjelmaa suunniteltaessa hyödynnettiin tapahtumaympäristöä. Luennon jälkeen vuorossa oli ideakävely, jonka tarkoituksena oli ideoida uusia tuotteita ja palveluja Jukurien pelitapahtumien yhteyteen. Iltapäivällä Xamkin opiskelijat aloittivat Esedun nuorten yrittäjien ja merkonomiopiskelijoiden liikeideoiden sparraamisen. Osallistujat jaettiin pienryhmiin, jotka pääsivät työstimään tehtäviä Xamkin opiskelijoiden valmennusrasteilla. Rastien aihealueina olivat mm. myyntipuhe, markkinointi, taloushallinto, digitaalinen viestintä ja logo & slogan. Leirin ohjelmaa kevennettiin välillä mm. tietovisalla. Päivän aikana Xamkin opiskelijat pitivät vielä luennon sissimarkkinoinnista ja päivän päätteeksi NY-yrittäjät saivat palautetta valmistelemistaan myyntipuheista. Leiri päättyi lopulta palkintojen jakoon ja palautteen keräämiseen.

Mitä opittiin

Syksyn toimintaa arvioitaessa todettiin, että projektiryhmät toimivat joustavasti projektin aikana ja etenkin viime hetken muutoksissa liittyen tapahtumien järjestelyihin. Järjestelyt saivatkin pääasiassa hyvää palautetta tapahtumiin osallistujilta. Tapahtumien toteutusedellytysten kannalta oppilaitosten välinen yhteistyön suunnittelujänne täytyisi kuitenkin olla riittävän pitkä, jotta opintojen jaksotukset, harjoittelut ja eri oppilaitoksissa työelämän kanssa yhteistyössä järjestettävät projektit voitaisiin huomioida paremmin sekä välttää päällekkäisyyttä ja sitä kautta turhaa työtä.

Projektiryhmät tarvitsevat yhtä lailla sparrausta tapahtumien suunnittelussa ja toteutuksissa. Yhteiset tapaamiset hanketiimin kanssa ja välitappien asettaminen antoivatkin ryhtiä ja raamit suunnittelutyölle. Mallintamisen näkökulmasta olisi myös jatkossa huomioitava riittävä koordinoitimahdollisuus amk-opiskelijoiden toiminnan ohjaamiseen ja kannustamiseen.

Lisäksi projektiryhmän koko todettiin jälkikäteen liian suureksi, mikä johtui alun perin siitä, että tapahtumakokeilujen onnistuminen haluttiin varmistaa riittävillä resursseilla. Osallistujien valitseminen tasapuolisesti liiketalouden ja informaatioteknologian koulutuksista oli kuitenkin toimiva ratkaisu, jota päätettiin käyttää jatkossakin. Myös projektiryhmän jäsenten väliseen tehtävänjakoon haluttiin muutosta ja päätettiin, että jatkossa projektiryhmä vastaa annetusta toimeksiannosta yhdessä ja yhtenäisesti, eikä tehtäviä erotella koulutuksen perusteella.

Kevättä kohti

Kevään 2017 opintomallikokeilusta tehtiin jälleen uudenlainen kokonaisuus. Opiskelijoiden projektiryhmän muodostivat lopulta 5 liiketalouden ja informaatioteknologian opiskelijaa. Tapahtumiksi valittiin paikallisen NY-yritystoimintaan liittyvän Uskalla Yrittää -seminaarin järjestäminen, kaksi Esedun ensimmäisen vuoden merkonomiopiskelijoille järjestettävää sparraussektiä sekä Shake 24h -leirin toteuttaminen. Toiminnan painopistettä siirrettiin myös opinnoittamiseen sisällyttämällä 24h-leiri osaksi Xamkin Palvelujen käyttäjälähtöinen kehittäminen ja palvelumuotoilu -opintojakson suoritusta. Lisäksi kevään toimintaan saatiin mukaan toimeksiantoja paikallisilta yrityksiltä. Yrityksistä mukaan lähtivät Geriwell, Kuntokeskus Ote, Little Big Woman ja Mikkelin Kaupunkilehti.

Uskalla Yrittää -semifinaalissa perusasteen ja toisen asteen NY-yritykset esittäytyivät ja kilpailivat paikasta huhtikuussa 2017 Helsingissä järjestettävään kansalliseen finaaliin. Paikallinen tapahtuma järjestettiin Kauppakeskus Stellan Tähtitorilla 16.2.2017, ja opiskelijoiden projektiryhmä oli mukana toteuttamassa tapahtumaa. Opiskelijat mm. juonsivat ja kuvasivat tapahtuman, koor-dinoivat messutehtävien jakoa Esedun opiskelijoille ja osallistuivat muutoinkin messujen järjestelyihin liittyviin tehtäviin.

Kevään sparraussessiot järjestettiin Esedun ensimmäisen vuoden merkonomiopiskelijoille maaliskuun lopulla ja huhtikuun alussa. Tapahtumissa työstiin paikallisten yrittäjien kanssa yhteistyössä muokattuja toimeksiantoja. Ensimmäisessä sessiossa Esedun opiskelijat tutustuivat ryhmissä kahden toimeksiantajan web-sivuihin. Tarkoituksena oli oppia ymmärtämään toimeksiantajan liiketoiminnan luonnetta, tutustua tuotteisiin ja palveluihin sekä arvioida web-sivujen toimivuutta ja kiinnostavuutta asiakkaan näkökulmasta. Tutustumisen pohjalta ja Xamkin opiskelijoiden sparrauksen avulla ryhmät laativat SWOT-analysit ja tekivät toimeksiantajille kehittämisohdotuksia. Toisessa sparraussessiossa tutustuttiin myös toimeksiantajien toimintaan web-sivujen avulla ja opiskeltiin pitchausta Xamkin opiskelijoiden ohjauksessa. Tavoitteena oli löytää toimeksiantajalle paras tapa kertoa tiivistetysti, kuinka myydä yrityksen tuotteet tai palvelut uudelle asiakkaalle.

Kevään viimeisenä tapahtumana toteutettiin Esedun ja Xamkin opiskelijoille yhteinen Shake 24h -leiri Susiniemen leirikeskuksessa. Leirille osallistui yhteensä noin 60 eri alojen opiskelijaa Xamkista ja Esedusta. Leiritoteutus oli integroitu osaksi Xamkin Palvelujen käyttäjälähtöinen kehittäminen ja palvelumuotoilu -opintojaksoa, josta osallistujia oli mukana noin 40 opiskelijaa. Esedulta osallistui yhteensä noin 20 liiketalouden sekä hoito- ja leipomoalan opiskelijaa.

Leirin pääteemana oli yrityksen tarina. Leirin virallinen osuus alkulämmittelyn ja ryhmäytymisen jälkeen aloitettiin tutustumisella toimeksiantajien edustamiin yrityksiin. Lähes kaikki toimeksiantajat osallistuivat leirille molempina päivinä. Leirin alussa toimeksiantajat taustoittivat yrityksensä toimintaa ja tarinaa sekä tapasivat opiskelijaryhmiä, jotka pystyivät vielä esittämään tarkentavia kysymyksiä toimeksiannosta ja yrityksistä. Leirin lopussa taas toimeksiantajat pääsivät kuulemaan valmiita esityksiä ja arvioimaan opiskelijaryhmien tuotoksia. Esitykset nauhoitettiin, ja toimeksiantajat saivat jälkikäteen sekä PP-esitykset että videot käyttöönsä.

Ryhmätyöskentelyä varten osallistujat jaettiin ryhmiin, joissa jokaisessa oli sekä Xamkin että Esedun opiskelijoita. Jokaisen toimeksiantajan tehtävää pohti 2–3 ryhmää. Tavoitteeksi oli asetettu, että toimeksiantajat saavat kultakin ryhmältä useamman konkreettisen tuotoksen tai kehittämis ehdotuksen annettuun aiheeseen liittyen. Toimeksiantajilla oli mahdollisuus etukäteen määritellä tarkemmin näkökulmaa, jota opiskelijat pohtivat, ja yleisesti kaikkien ryhmien tuli ottaa kantaa seuraaviin kysymyksiin:

Miten yrityksen tarina ja visio näkyvät digitaalisessa viestinnässä?

Miten sen pitäisi näkyä?

Millä yritys erottuu muista vastaavista yrityksistä?

Mitä kautta uuden asiakkaan mielenkiinto saadaan herätettyä?

Toimeksiantojen lisäksi opiskelijat pääsivät leirin aikana rentoutumaan Little Big Womanin yrittäjä Kirsi Mannisen järjestämällä Taiji-tuokioilla sekä pohtimalla roolipelissä Otavan opiston lehtori Heikki Koposen ohjauksessa vuotta 2030 ja omia mielenkiinnon kohteitaan tulevaisuuden työtehtävissä.

Leirin aikana ja sen jälkeen saatujen palautteiden perusteella toimeksiantajat olivat tyytyväisiä opiskelijoilta saatuihin konkreettisiin ideoihin ja ehdotuksiin. Useat ehdotukset pääsivätkin suoraan eteenpäin vietäviksi ja toteutettaviksi. Myös opiskelijoiden suhtautumista toimeksiantoihin kehuttiin. Edelleen omasta työstä irrottautuminen ja osallistuminen leirille koettiin antoisaksi yrittäjän kiireisestä aikataulusta huolimatta. Opiskelijat puolestaan nostivat palautteissa opittuja asioita kysyttäessä esiin yrittäjyyden, yhteistyön ja ryhmätyötaidot. Pääsääntöisesti leirin saama palaute oli positiivista myös leirille osallistuneiden opiskelijoiden näkökulmasta.

Kuva 2. Little Big Womanin Kirsi Manninen tutustutti opiskelijat Taijin saloihin. (Kuva: Kristiina Kinnunen.)

LOPUKSI

Yrittäjyyteen ja yrittäjämäisyyteen liittyvien tietojen ja taitojen oppimista sekä myönteistä suhtautumista yrittäjyyteen pyritään edistämään myös Shake-hankkeessa tehtävillä toimenpiteillä. Yrittäjyyskasvatuksen lisäksi hankkeessa tehdään yhteistyötä eri koulutusasteiden välillä tavoitteena löytää yhteinen opintomalli oppilaitosten väliseen toteutukseen tuleville lukuvuosille.

Kokeilukulttuurin lisääntyminen ja opintojen erilaiset toteutustavat tuovat tervetullutta vaihtelua oppilaitosten toiminnan arkeen. Tämä vaatii kuitenkin heittäytymistä sekä poisoppimista vanhoista malleista ja totutuista toimintatavoista – kaikkien osapuolten näkökulmasta. Opiskelijoilta edellytetään avoimempaa asennetta erilaisiin oppimisympäristöihin ja kykyä ymmärtää, että oppimista ja oman osaamisen kehittymistä voi tapahtua monella tavalla ja että on rikkautta tehdä yhteistyötä erilaisten toimijoiden kanssa. Opettajilta taas vaaditaan entistä monipuolisempaa osaamista ja heittäytymistä oman mukavuusalueen ulkopuolelle.

Yhteistyö eri oppilaitosten välillä auttaa kuitenkin katsomaan tilannetta vähän laajemmalti ja eri perspektiivistä. Edelleen laajempi kokonaiskuva auttaa paremmin ymmärtämään toimintaa hidastavia tai jopa estäviä pullonkauloja opetuskentän arjessa ja oppilaitosten välisen yhteistyön kehittämisessä. Kaiken kaikkiaan kuitenkin aito yhteistyö ja toimintaan sitoutuminen on ensiarvoisen tärkeää – niin opiskelijoiden ja opettajien kuin kaikkien muidenkin toimintaan osallistuvien tahojen näkökulmasta. Ketterät kokeilut Shake-hankkeen opintomallin tiimoilta jatkuvat, kun uusia kokeiluja ja toteutuksia testataan jälleen syksyn 2017 aikana.

LÄHTEET

Kokeileva Suomi, 2017. Valtioneuvoston kanslia. WWW-dokumentti. Mitä on kokeilukulttuuri. <http://kokeilevasuomi.fi/mita-on-kokeilukulttuuri-> 31.5.2017. Ei päivitystietoja.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017. WWW-dokumentti. http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tulevaisuuden-tyo-on-yha-enemman-yrittajyytta-koulutuksen-yrittajyysslinjaukset-julki. 29.4.2017. Ei päivitystietoja.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017. WWW-dokumentti. Yrittäjyysslinjaukset koulutukseen. <http://minedu.fi/documents/1410845/4363643/yrittajyysslinjaukset-koulutukseen-okm-2017.pdf/dd81b6e7-888e-45e4-8c08-40d0d5a5277e>. 30.5.2017. Ei päivitystietoja.

Vehviläinen Anu, 2017. Valtioneuvosto. WWW-dokumentti. Otetaan käyttöön kokeilukulttuuri. <http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/digitalisaatio/karkihanke4>. 31.5.2017. Ei päivitystietoja.

YES ry, 2017. Mitä yrittäjyyskasvatus on. WWW-dokumentti. <http://www.yesverkosto.fi/yes/mita-yrittajyykskasvatus-on/>. 30.5.2017. Ei päivitystietoja.

